

Vrienden MAGAZINE

Zeeën van tijd

Column Ethiek en plein public

"Is tijds optimalisatie überhaupt automatisch gerechtvaardigd?"

Interview met Diederik la Verge

"Ik realiseerde me op een zeker moment dat alles eigenlijk om me heen los zand is."

Rubriek Ezelsoren

"Er bestaan geen luchtdicht verpakte mensen."

Inhoudsopgave

Vriendenmagazine nummer 1 maart 2026 **Zeeën van tijd**

Redactioneel	3
Voorwoord van de voorzitter	4
Voorstelbericht nieuwe eindredacteur	5 - 6
Nieuwe doelstellingen Vriendenmagazine	6
De Vrienden-agenda	7
Themaduiding	8
Interview met ISVW-personeel	9 - 10
Verslag Filosofisch Café 18 januari	11
Verslag Filosofisch Café 22 februari	12
Tekst in Beeld	13
Mijmeren met Muis	14 - 15
Ezelsoren	16 - 17
Jong-leren met gedachten	19
Kijken om een hoekje	20 - 21
De Vriendenleesclub	22 - 23
Het filosofisch atelier	25
De Wending	26
Ethiek en plein public	28 - 29
Kruithof & de Vos	30
Van A tot Z	31
Publieksfilosofie in beweging	32
Rosemarijn kijkt	33
Filosofie aan de Keukentafel	34
Essay Solidariteit in duistere tijden	35
Vanuit al-Andalus	36 - 37
Vriendensubsidies	38 - 39
Het Vriendenfonds	39
Audiotour voor de jonge denker	40 - 41
Oproep Sponsorloop ISVW-caravan	42
Nieuwe website Week van de Kinderfilosofie	42
Aankondiging Lustrumfeest	43
Vacatures bestuur	43
Filosofie aan de Keukentafel	44
Gedichten & Gedachten	45
Colofon	46 - 47
Een vriend voorstellen	48

Redactioneel

Zeeën van tijd

Geschreven en foto door:
Samira van de Meulengraaf

Het thema van dit Vriendenmagazine is Zeeën van tijd. Dat roept associaties op met het tijdloze van de zee, met de ongrijpbaarheid van de tijd, en met een overvloed aan vrije uren die uitnodigen tot onthaasting, ontspanning, vakantie en misschien zelfs tot een gezonde verveling.

Mijn hoop is dat jij als lezer de tijd neemt om kennis te maken met de muzikale Diederik la Verge, dat je wordt aangezet om je te verdiepen in het existentiële activisme van Albert Camus, en dat je je laat inspireren door de beelden uit de rubrieken *Tekst in Beeld* van de fantasierijke André Frank van Breda, *Het filosofisch atelier* van de kunstzinnige Kobi Wapenaar en *Rosemarijn kijkt* van onze lieve Rosemarijn Krol.

In deze editie lees je over de tijdservaring van honden en over de stelling van Hein van Dongen uit zijn boek *Denken in veelvoud* dat we over een museum van oude gedachten beschikken die vastgezette antwoorden geven op vragen die intussen weer veranderd zijn. Als lezer waan je je in een authentieke herkenning bij het lezen van de twee filosofische gesprekjes aan de keukentafel met de pientere Sjors en Béla. Leven we altijd in het 'nu'? En bestaat de tijd nog wel als wij mensen er niet meer zijn?

Over die oorspronkelijke wijsheid van kinderen gesproken: met grote blijdschap verwelkomen we Christianne Verheugd, medeoprichter van Stichting Promotie en Publiciteit Kinderfilosofie, als nieuw gezicht in de redactie. In het verlengde daarvan lees je over de gloednieuwe audiotour voor de jonge denker op het Filosofenpad van de ISVW.

Maar bovenal hoop ik dat je je laat verrassen door de filosofie van hiphop, die Anja Hoogenboom ontdekt wanneer zij 'om een hoekje kijkt', en dat je zal glimlachen om de absurde dialogen tussen Kruithof & de Vos. Ik sluit af met een citaat dat je in dit nummer mag gaan zoeken en dat mij wist te raken: "Is dat filosofie, leren verblijven in zeeën van tijd?"

Mens, neem die tijd en lees!

Liefs,
Samira
Eindredacteur van het Vriendenmagazine

Op de foto zien we Teuntje van Nieuwenborg

Voorwoord van de voorzitter

Zeeën van tijd

Geschreven door:
Fred Ahsmann

Zeeën van tijd is het thema van dit nummer van het Vriendenmagazine. De afgelopen periode voelde voor het bestuur echter allesbehalve zo. Het was juist zeer druk en we hadden amper genoeg tijd om al onze taken te vervullen en ambities waar te maken. Veel ballen in de lucht houden dus.

Eén daarvan was de reorganisatie van ons ledenadministratiesysteem. Eind vorig jaar zijn we gemigreerd naar een nieuw systeem: het Nederlandse platform Banster. Dit biedt duidelijke voordelen ten opzichte van het oude systeem en is inmiddels volledig operationeel.

Een andere bal was de crowdfundingactie ten behoeve van de projecten die de Stichting Maand van de Filosofie uitvoert in het kader van haar 25-jarig lustrum. We zijn heel blij dat het is gelukt voldoende middelen te verwerven voor de uitvoering van deze projecten. Zij geven de publieksfilosofie in Nederland echt een impuls.

Daarnaast was er het Vriendenfonds. Ook daaraan hebben veel Vrienden met gulle hand bijgedragen. De eerste toekenning uit dit fonds heeft inmiddels plaatsgevonden. Met het Vriendenfonds maken we de cursussen bij de ISVW toegankelijker voor een breder publiek. In dit magazine lees je hier meer over.

En dan de filosofische cafés. Tjonge jonge, wat trekken die tegenwoordig veel mensen naar Leusden! Het café in november met Renate Schepen en het café in januari met Roel Meijvis trokken beide meer dan tachtig deelnemers. Gemiddeld waren er in 2025 maar liefst 58 bezoekers per café. Het is zeer verheugend te constateren dat we er steeds weer in slagen een betekenisvol evenement neer te zetten.

Ook het Vriendenmagazine zelf was en is in beweging. Eind vorig jaar ontving ieder lid de papieren versie van het decembernummer – het laatste nummer onder eindredactie van Rity van der Avoort. Enkele weken daarvoor had zij al afscheid genomen en het stokje overgedragen aan Samira van de Meulengraaf. Dat markeert opnieuw een verandering. We kijken uit naar hoe het Vriendenmagazine met deze overgang een nieuwe fase ingaat. Wie wil zien hoe het magazine zich sinds 2011 heeft ontwikkeld, kan terecht in het [archief op onze website](#).

Genoeg over het verleden. Ook dit jaar gaan we weer nieuwe ballen in de lucht gooien. Het programma voor het 110-jarig lustrum is inmiddels voltooid en zal binnenkort op de website worden gepubliceerd. Het belooft een mooi feestprogramma te worden.

Als bestuur bereiden we ons daarnaast voor op de algemene ledenvergadering in juni. Voor mij wordt dat een bijzondere ALV, want na bijna zeven jaar zal ik aftreden als voorzitter. Het zal niet eenvoudig zijn de vele touwtjes die ik in handen heb gehad, los te laten.

Door mijn aftreden en door de noodzaak om een slagvaardig bestuur te hebben, ontstaan er in ieder geval twee vacatures: een voor secretaris en een voor een algemeen bestuurslid. We zijn drukdoende om te kijken hoe de invulling van de bestuursfuncties vorm zal krijgen.

Ik wens de lezer opnieuw veel leesplezier en ben ervan overtuigd dat met de nieuwe redactie en de nieuwe wind het VM ons weer zal verrassen. Ik hoop dat je zeeën van tijd hebt om uitgebreid de artikelen in dit Vriendenmagazine te lezen.

Even voorstellen

Samira van de Meulengraaf

Foto door: Valerie Granberg.

Lieve Vrienden,

Met grote trots en gezonde spanning stap ik in de voetsporen van onze geliefde Rity van der Avoort, die dit mooie magazine zo lang met liefde heeft vormgegeven. Als je in het archief van het Vriendenmagazine duikt wordt meteen duidelijk hoe veel respect we mogen hebben voor al het werk dat Rity in de voorgaande jaren heeft verricht. Maar met de lieve woorden van Rity, "Maak er ook je eigen blad van, meissie", in mijn achterhoofd heb ik geprobeerd het blad nog wat aantrekkelijker te maken. Als lezer zal je daarom merken dat er hier en daar wat dingen zijn veranderd.

Zo prijkt er nu op de cover bijvoorbeeld een grote afbeelding in plaats van de meerdere vierkantjes van voorheen. Je ziet daar een vriendin van mij met wie ik filosofie studeerde in Nijmegen. Het weer is winters guur, maar ze neemt toch de tijd om een magazine open te slaan en aandachtig te lezen, met het geruis van de zee op de achtergrond. Een klokje dat de menselijke tijd verbeeldt tikt tegen haar aan, maar het deert haar niet. Zij lijkt zeeën van tijd te hebben. Tijd genoeg om stil te staan, te kijken, te lezen.

Zeeën van tijd... Wat is dat eigenlijk? Ken ik dat gevoel? Hebben wij mensen het? Soms voelt het alsof mijn generatie alleen maar holt en raast, alsof de tijd voortdurend door onze vingers glipt. Met nostalgische heimwee naar het verleden waarin het leven eenvoudiger leek, maar zeker niet makkelijker was. En dan toch ook met een soort beeld van een 'mindfulle' toekomst, waarin we eindelijk tijd over hebben voor de wezenlijke zaken. Zo bevind ik mij als jonge vrouw ergens tussen twee tijden. Misschien is dat juist een mooie plek voor een eindredacteur om zich te begeven.

We spreken zo vaak over de tijd. Dat we bijvoorbeeld tijd moeten maken. Dat tijd geld is. Filosofisch spreekt men zelfs over hoe tijd relatief of een illusie is. Misschien is dat laatste nog wel het meest geruststellend: als tijd zo betrekkelijk is, kunnen we zelf dus de ruimte creëren om te lezen, te mijmeren en met elkaar te filosoferen. De tijd is hierbij insignificant.

Laat ik mijn tijd hier op deze aarde vluchtig voor jullie beschrijven. Ik ben geboren dankzij een donovader. Opgevoed door sterke vrouwen en onderwezen door een geweldige meester op de Vrije School in Eindhoven baande ik mij een weg door een fantasierijke kindertijd, waarin ik mij al vroeg interesseerde voor lezen en schrijven. Dit resulteerde in de wens om schrijver te worden. In mijn negentiende levensjaar kwam die wens in vervulling toen ik *Wat moet ik zonder jou?* (2019) publiceerde, een boek over familiegeheimen in de Tweede Wereldoorlog.

Na dit korte moment van jong succes vertrok ik naar Wageningen voor de studie Communicatie- en Levenswetenschappen, waarvan ik mijn tweede minor in Linköping (Zweden) volgde. Het grote verlangen in mij om de menselijke psyche en de drijfveren achter ons handelen te onder-

” Zo bevind ik mij als jonge vrouw ergens tussen twee tijden. Misschien is dat juist een mooie plek voor een eindredacteur om zich te begeven.

Waar mijn naam in het Arabisch 'verhaaltjesverteller in de nacht' betekent, hoop ik nog vele verhalen te mogen schrijven.

zoeken, bracht mij tot de keuze me in te schrijven voor de studie Filosofie van de Gedragswetenschappen aan de Radboud Universiteit. Tijdens deze master schreef ik onder begeleiding van Jan Bransen mijn scriptie over *Zelfliefde en de Ander* – een onderwerp waarmee ik mijn interesse in praktische filosofie, levenskunst, existentialisme en fenomenologie verder verdiepte.

Dat bracht me bij de ISVW, eerst als stagiair bij het cursusinstituut en uiteindelijk bij mijn allereerste 'volwassen' baan als cursuscoördinator en receptiemedewerker. Ik voel me nog steeds enorm vereerd dat ik hier mag zijn en dat ik nu ook als trotse Vriend de rol van eindredacteur op mij mag nemen.

Waar mijn naam in het Arabisch 'verhaaltjesverteller van de nacht' betekent, hoop ik nog vele verhalen te mogen schrijven. Die kunnen jullie dan bij avondvallen lezen, of gewoon bij daglicht, dat mag natuurlijk ook. Je kunt mij in het blad vinden bij het redactioneel dat ik in elke editie zal verzorgen. Daarnaast heb ik mijn eigen column: Mijmeren met Muis. Samen met de hond van mijn ouders onderzoek ik op een speelse manier filosofische ideeën. Want filosofie hoeft niet altijd moeilijk, saai of stoffig te zijn. En ook niet enkel bestemd voor academici in hun ivoren torens. Filosofie is dynamisch, geestverruimend, speels en soms controversieel en prikkelend. En zeker van deze tijd!

Veel leesplezier en ik hoop jullie allemaal binnenkort persoonlijk te ontmoeten!

Mijn doel voor het Vriendenmagazine is om de verhalen van de vereniging levend te houden en door te geven aan toekomstige generaties. Ik wil een frisse wind brengen door speelse en toegankelijke elementen toe te voegen die ook jongeren en jongvolwassenen aan te spreken. Tegelijkertijd wil ik de filosofie uitdragen naar een breder publiek, buiten de vriendenkring, door persoonlijke columns, vaste rubrieken, beelden en gedichten die aanzetten tot nadenken. Zo hoop ik bij te dragen aan een levendige, toekomstbestendige en inspirerende gemeenschap rondom de ISVW.

Nieuwe doelstellingen van het Vriendenmagazine:

1. Verhalen bewaren en doorgeven

Het Vriendenmagazine houdt verhalen, ideeën en ervaringen van de ISVW levend en draagt deze over aan toekomstige generaties. Zo blijft het gedachtegoed en de geschiedenis van de vereniging betekenisvol.

2. Filosofie toegankelijk en prikkelend maken

Het magazine presenteert publieksfilosofie op een speelse, eigentijdse en toegankelijke manier. Denk aan columns, beschouwingen, foto's en gedichten die uitnodigen tot reflectie en maatschappelijke betrokkenheid.

3. Verbinding en vernieuwing stimuleren

Het Vriendenmagazine verbindt de al bestaande vriendenkring met een breder publiek, onder wie jongeren en jongvolwassenen, en draagt bij aan een herkenbare, dynamische en toekomstbestendige gemeenschap rondom de ISVW.

110 jaar

ISVW
VRIENDEN

De Vrienden-agenda

Vrienden Activiteiten en Cafés 2026

Kijk voor het complete programma op onze website

Za 14 MRT 12.30 uur

Onthulling Filosofenpad voor de jonge denker. Nieuwe filosofische audiotour voor kinderen, ontwikkeld door Samira van de Meulengraaf.

Zo 22 MRT 10.30 - 12.30 uur 13.30 - 16.30 uur

Filmvertoning Perfect Days, aansluitend lunch, Filosofisch café over Japanse waarden. Nabespreking film en presentatie filosofische kaarten set Tokiko, filosofisch onderbouwd door Michel Dijkstra.

11 - 19 APR

Week van de Kinderfilosofie met als thema 'Ken jij ons?'

Zo 19 APR 14.00 - 16.00 uur

Filosofisch café met Daan Roovers en presentaties van haar studenten publieksfilosofie.

Zo 31 MEI

Filosofisch café met Ype de Boer over 'Wereldbeelden' met Giorgio Agamben.

Zo 21 JUN 12.30 - 14.00 uur 14.00 - 16.00 uur

Algemene ledenvergadering
Filosofisch café met Margot Brouwer over haar boek Sterrenstof zijn wij.

Za 5 SEP
11.00 - 01.00 uur

Vrienden Lustrumweekend over Vriendschap

Met Abdelkader Benali, Maarten van Buuren, Marjan Slob, Erno Eskens, Rico Sneller, Jurriën Hamer, Bas Haring, Pim Haseleger, Bigband High Five, Joep Dohmen en Kristof van Rossem.

Zo 6 SEP
08.00 - 13.30 uur

Het programma van de filosofische cafés wordt samengesteld door de cafécommissie. Deze bestaat momenteel uit: Dick Keijzer, Margreet de Zeeuw, Luc Meuwese, Eric de Graaf, Fred Ahsmann, Ellen Hofstra, Rity van der Avoort en Els Bijsterbosch. Deze commissie streeft naar variëteit en afwisseling in de onderwerpen en beoogt de relatie tussen belangstellenden in publieksfilosofie te verdiepen en te versterken. Wie graag wil meedenken over vorm en inhoud van de cafés, kan contact opnemen met Els Bijsterbosch: ebijsterbosch@vrienden-isvw.nl.

- Cafés met een groene punt bevatten een presentatie van een project dat door de Vrienden is gesubsidieerd.

Themaduiding

Zeeën van tijd

Geschreven door:
Egbert Roosma

Betekent dit dat we leven met een 'schizofreen tijdsbesef', waarin we heen en weer worden geslingerd tussen de onderwerping aan de klok en de wens ons in de stroom van de tijd te laten drijven?

Marco Wehr (1961-heden) start in zijn boek met een opvallende vraag van kinderen met wie hij in gesprek was: "Welke kleur heeft de tijd?" Hierbij wordt er, zoals ook in veel bekende werken van wetenschappers, ingegaan op het ontstane besef dat tijd geen objectief, maar een relatief begrip is en er een samenhang van ruimte en tijd is. Aan het einde van de vierde eeuw formuleert kerkvader Aurelius Augustinus (354-430) in *Belijdenissen* zijn nu zeer bekende gedachte: "Wat is dus de tijd? Wanneer maar niemand het me vraagt, weet ik het; wil ik het echter uitleggen aan iemand die het vraagt, dan weet ik het niet."

Is het antwoord op de vraag naar wat de tijd is inmiddels duidelijk en onomstreden of blijft de vraag nog steeds, na zo'n lange tijd, bestaan? In je eigen leven blijken de beleving en inkleuring van tijd vaak sterk gebonden aan bepaalde perioden en omstandigheden. Zo kan je jeugd, bij goede gelijkmatige omstandigheden, tot aan de middelbare school een tijdloos geheel lijken. Een leven dat bijna onmerkbaar van gebeurtenis naar gebeurtenis gleeed. De kloktijd speelde nauwelijks een merkbare rol, er was een eindeloze tijd, een zee van tijd. Dat veranderde geleidelijk tot een vrijwel allesbepalende kloktijd. Een helaas steeds duidelijker groeiend begrip van 'de tijd gaat snel, gebruik haar wel!'

Betekent dit dat we leven met een 'schizofreen tijdsbesef', waarin we heen en weer worden geslingerd tussen de onderwerping aan de klok en de wens ons in de stroom van de tijd te laten drijven? De door de klok bepaalde tijdsduur kan sterk verschillen van de subjectief beleefde tijdsduur. De ene keer lijkt een uur op de klok te vliegen en een andere keer te kruipen. Maar juist deze gevoelstijd bepaalt in hoge mate de kwaliteit van ons leven.

Deze subjectieve 'tijdparadox' speelt ook een rol in onze herinneringen. De huidige beleefde tijdsduur kan sterk verschillen van de tijdsduur wanneer we erop terugkijken. Gemarkeerde momenten, die naar ons gevoel weinig tijd kosten – we waren in *flow* – roepen bij herinnering ervan het beeld op van een vervulde en langdurigere tijd. Terwijl momenten van verveling vervluchtigen en de duur van de tijd ervan inkrimpt als we erop terugblikken.

Over de vraag 'wat is tijd?' hebben vele filosofische, natuurkundige en kosmische onderzoekers, na onder andere Aristoteles, Augustinus, Newton, Leibniz, Copernicus en Einstein, verder nagedacht en conclusies getrokken. Mooi, zou je dan zeggen, het wordt duidelijk. Ware het niet dat astrofysici met steeds sterkere en overtuigendere opvattingen komen vanuit de kwantumtheorie. Die schudden hierdoor alles weer op, zonder helaas heldere, begrijpelijke en definitieve uitspraken te doen. Dus de vraag naar wat tijd is lijkt mij nog niet beklonken. Maar wellicht dat de in dit blad gepubliceerde artikelen ons een beetje verder op weg helpen.

Rubriek Interview met ISVW-personeel

Diederik la Verge

Receptiemedewerker

Geschreven door: Rity van der Avoort
Foto: Erwin van Aalst

In het Vriendenmagazine besteden we in deze rubriek aandacht aan de mensen die bij de ISVW werken. Iedereen die een cursus volgt, kent de docent die voor de klas staat, maar wie weet wie er op kantoor zit? Wie kent de naam van de serveerster, de receptionist, of weet wie die dag de kamer heeft schoongemaakt? En wie zijn eigenlijk de ober of de chefkok? Met deze rubriek willen we al die mensen in het zonnetje zetten die er samen voor zorgen dat een cursus zo aangenaam mogelijk verloopt. Deze keer maken we kennis met Diederik la Verge van de receptie.

Diederik (1994) is geboren in Amersfoort en woont sinds vorig jaar – na zo'n dertig jaar – weer in dezelfde flat in de binnenstad waar hij ooit ter wereld kwam. Zijn achternaam, la Verge, is in de loop der tijd op verschillende manieren geschreven: soms aaneen, soms met een hoofdletter. De naam vindt zijn oorsprong in de tijd van de Hugenoten in Frankrijk en de stamboom van zijn familie gaat terug tot 1660. In die periode vestigde de eerste la Verge zich in Nederland. Huisdieren heeft Diederik niet, al staat er wel een keramieken cavia in huis die ooit per post werd bezorgd. Wie de afzender was, is altijd een raadsel gebleven. Diederik woont samen met zijn vriendin Anne en werkt sinds september vorig jaar bij de receptie van de ISVW.

Het was best druk in mijn hoofd!

"Ik kom uit een links nest hier in Amersfoort en al op tienjarige leeftijd begon ik met drummen. Die drumles kwam er vaak op neer dat ik meer aan het kletsen was met de drumleraar (lacht). Uiteindelijk trok het werk achter het podium me eigenlijk meer, dus vooral het werk achter de schermen zoals het initiëren en programmeren van optredens van bands op evenementen en popfestivals. Bij Per

Expressie, een broedplaats voor creativiteit op de Wagenwerkplaats in Amersfoort, ging ik als vijftienjarige vrijwilligerswerk doen. Het was een fantastische plek voor jongeren van vijftien tot dertig jaar, waar opbloeiende creatieve talenten op het gebied van dj'en, performance art, mu-

ziek en kunst terecht konden. Natuurlijk allemaal een beetje houtje-touwtje, maar een geweldige omgeving voor mij.

Eerst dacht ik dan ook om Music Management in Utrecht te gaan studeren. Het werd bij nader inzien Culturele en Maatschappelijke Vorming (CMV) aan de Hogeschool Utrecht. Achteraf ben ik zielsblij dat ik die keuze gemaakt heb, omdat het een brede opleiding is. We kregen vakken als sociologie en filosofie en leerden culturele creatieve middelen als theater en sport in te zetten om gedragsverandering te stimuleren. Voor mij is die opleiding heel vormend geweest.

Ik realiseerde me op een zeker moment dat alles om me heen eigenlijk los zand is, omdat niks zeker is en je veel kwesties vanuit verschillende kanten kunt verstaan en begrijpen.

Omdat de meeste bierbanken op festivals nogal wiebelen en ongelukkig zitten, begon ik tijdens mijn studie mijn bedrijf in decorbouw. We maakten lounges en zithoeken voor festivals. Al vrij snel vroeg het festival Into the Woods ons om decors aan te leveren, het podium te maken en lounges en zithoekjes te ontwerpen. Ook dichtershoekjes hebben we gemaakt. Die gedichten verstond niemand natuurlijk... Later volgden grote festivals als Defqon en Mysteryland. Ik was er erg druk mee, in de zomer vaak drie maanden weg en aan het werk. Dat eiste wel zijn tol moet ik toegeven. Ik had veel aan mijn hoofd. Werken met muzikanten en kunstenaars is soms best lastig. Je bent heel erg betrokken bij iedereen. Je vraagt je dan af: is iemand je vriend of werk je alleen samen? Je moet ook keuzes maken door begrotingen en geldbepalingen. Erg moeilijk soms.

Toen ik in mijn laatste jaar zat en een scriptie moest schrijven, heb ik besloten om te stoppen

met het bedrijf en heb ik mijn studie afgerond. Ik wilde niet dat die studie bleef 'hangen'. Mijn scriptie ging over de vrije wil van Millennials zoals ik. We krijgen in mijn generatie weliswaar alle keuzes, maar hebben we eigenlijk wel een keuze, aangezien we tegelijkertijd ook de prestatiegeneratie zijn? Die scriptie heb ik in drie maanden tijd in totale afzondering geschreven. Een minor Filosofie, Ethiek en Maatschappij van zes maanden sloot ik eerder af. Belangstelling voor de filosofie heb ik al mijn hele leven namelijk. Deze minor heb ik afgerond met het beschrijven van mijn wereldbeeld op een leeg vel papier. Daarbij ging het ook over het nut van filosofie in deze wereld. Wat heb je er nu aan? Dat is de kant van mezelf die graag nadenkt. Sindsdien heb ik trouwens weer een hele ontwikkeling doorgemaakt, hoor."

De denker in mij was er al vroeg

"Op vroege leeftijd vroeg ik me al af: als mijn vader en moeder er niet meer zijn, waar zijn ze dan? Wat is dan de dood? Het waren existentiële vragen die ik als kind had en waar ik soms zelfs over droomde. Heeft het leven zin? Waarom zijn we er? Vanuit een nieuwsgierigheid en niet-begrijpen kwamen die vragen vanzelf bij me op. Ik realiseerde me op een zeker moment dat alles om me heen eigenlijk los zand is, omdat niks zeker is en je veel kwesties vanuit verschillende kanten kunt verstaan en begrijpen. Op de katholieke basisschool in het kringgesprek op maandagochtend schijn ik dan ook gezegd te hebben: "Ik geloof niet in God, ik geloof in mijn kamer." Mijn zoektocht naar vastigheid zou je dat kunnen noemen, en natuurlijk het verlies van mijn geloof in een God.

Die filosofie in mijn minor vond ik toentertijd ook interessant omdat het een nogal rationele en elitaire studie was. Sindsdien heb ik veel bijgeleerd. Op dit moment heb ik een goede balans tussen ratio en gevoel, en denk ik meer empirisch. Wat vertelt mijn lichaam of deze ervaring me? Je vraagt of ik nog steeds drum? Ja hoor, ik zit momenteel in mijn bandje de Anticlimax Boys en drum daar. Dat is een punkbandje van allemaal dertigers. Het gaat vooral om de lol die we met elkaar hebben, je kunt ons niet al te serieus nemen (lacht).

Hoe ik hier bij de ISVW verzeild ben geraakt? Ik fietste een keer over de Dodeweg, keek naar de ISVW en dacht bij mezelf: wat gebeurt daar eigenlijk allemaal? Ik kreeg van Diana (hoofd receptie tot oktober 2025, red.) een rondleiding en werd aangenomen. Het is hier een supervette werkomgeving, hoor! En heel anders dan een receptie bij een Van der Valk-hotel. We doen hier de financiële administratie, inschrijvingen van cursussen en beantwoorden vragen die mensen hebben voor de uitgeverij. Echt heel afwisselend. Het is af en toe best hectisch, zeker na een paar wisselingen in personeel. Als dat wat meer bedaard is, krijg ik weer rust in mijn hoofd en komt er ruimte om te lezen. Binnenkort ga ik naar Michel Dijkstra en zijn dagcursus over Japanse filosofie. Zin in!"

Verslag Filosofisch Café januari 2026

Twijfelend op de barricade?

Albert Camus' existentiële activisme

Geschreven door: Luc Meuwese
Foto: Erwin van Aalst

Rity vroeg mij om een verslagje te maken van ons Filosofisch Café van 18 januari met Roel Meijvis over Albert Camus (1913-1960). Ik zei 'ja', lette extra goed op en maakte ijverig aantekeningen. Tevergeefs, want ik ben die kwijtgeraakt. Dus ga ik nu her en der wat tekstonderdelen verzamelen om toch tot een soort verslagje te komen.

Eerste constatering: het was erg druk en mensen waren zeer geïnteresseerd in het verhaal van Roel Meijvis. Meijvis is werkzaam als filosoof, schrijver en theatermaker. Hij kan goed vertellen en je laten reflecteren op je eigen handelen. En natuurlijk Parijse sferen oproepen: filosofen op terrassen. Op de website bij de aankondiging van dit Filosofisch Café las ik dat kortgeleden bij ISVW Uitgevers het essay en manifest *Waar verzet begint* (2025) van Meijvis is verschenen. Ook dat boekje is voor mij een bron voor dit verslagje. En graag wijs ik eenieder op de podcastserie van de ISVW. Interviewer Bart Geeraedts praat met filosofen, doorgaans op basis van een

recent verschenen filosofisch boek. Zeer prettige, informatieve en toegankelijke gesprekken. Echt de moeite waard! In de [podcast](#) van 15 januari dit jaar spreekt hij met Roel Meijvis over dat boekje *Waar verzet begint*.

In de cafés van Parijs ontstond tachtig jaar geleden het existentialisme bij denkers als Jean-Paul Sartre (1905-1980), Simone de Beauvoir (1908-1986) en Albert Camus. Ze dachten over radicale vrijheid en verantwoordelijkheid voor keuzes in het leven. Steeds betrokken. Wat Camus zo interessant maakt en hem onderscheidt van de andere existentialisten is de twijfel over en worsteling met dat engagement. Roel Meijvis zegt in een interview in weekblad De Groene: "Een activist moet zeker zijn van zijn zaak. Voor twijfel is geen ruimte. Toch? Niet als je Albert Camus volgt. Zijn engagement werd gevoed door een permanente worsteling, met als leidraad: waartegen je je verzet, toont waarvan je houdt."

In *Waar verzet begint* maakt Meijvis het zichzelf en ons niet makkelijk (pagina 50): "Het begaan-zijn-met is niets waard en inhoudsloos als het niet uit ons handelen blijkt, als het niet tot uitdrukking komt in de keuzes die we maken, de doelen die we onszelf stellen en de manier waarop wij ons leven vormgeven." Meijvis wijst hierbij steeds op ernstige klimaatproblemen, die hij als net zo bedreigend ziet als oorlogsdreiging of vijandelijke bezetting en daarom om verzet vragen. En vooral: twijfel mag voor ons niet de uitvlucht zijn om niet te handelen. Meijvis (pagina 86): "We weten nooit zeker wat de uitkomst van ons handelen is. We moeten doen wat we denken dat goed is. Dat is waartoe de vrijheid ons veroordeelt."

Filosofen, er is 'verzetwerk' aan de winkel. Gebruik je vrijheid!

Meijvis, R. *Waar verzet begint*, ISVW Uitgevers (2025).

Metaforen die ons het bos in sturen

Geschreven door: Rity van der Avoort
Foto: Kobi Wapenaar

"Metaforen zijn de brug van het bekende naar het onbekende" aldus Hans Dooremalen tijdens zijn gastlezing van het filosofisch café van 22 februari. Herman de Regt voegde daar in zijn lezing aan toe dat ze je tegelijkertijd het bos in sturen.

We denken als mens voor een groot deel in metaforen. Het zijn manieren van denken, ze brengen inzicht en sturen ons tegelijkertijd het bos in. Uh? Deze raadselachtige kwestie werd in een volle Agorazaal van de ISVW-Kuilen besproken en zorgvuldig uitgelegd door twee ervaren gastsprekers, Hans en Herman. Je zou bij deze namen bijna denken aan een duo dat regelmatig samen in het theater staat, zoveel plezier als ze samen uitstraalden tijdens hun uitleg van dit bloedserieuze onderwerp.

Metaforen zijn in de literatuur stijlfiguren, zoals we allemaal leerden tijdens onze middelbare schoolperiode. Maar metaforen zorgen ervoor dat we het ene ding begrijpen en ervaren in termen van het andere. Als we het bijvoorbeeld hebben over 'tijd is geld', dan snappen we meteen de overeenkomst tussen beiden. Het maakt iets duidelijk. Je zegt na het horen van zo'n metafoor "Ah, nou snap ik het!". Als gevolg van die metafoor hoor je vervolgens uitdrukkingen als 'je verspilt je tijd'. Maar de vraag is of 'tijd' wel hetzelfde is als 'geld'? Dat dan weer niet. Hans benadrukte dat, hoewel metaforen meer zijn dan alleen een stijlfiguur, ze altijd onwaar zijn. Ze helpen echter wél onszelf beter te begrijpen.

Herman nam het stokje over van Hans en legde uit dat er altijd een positief, een negatief en een neutraal aspect aan een metafoor zit. Of-

wel, er zijn overeenkomsten, verschillen en een neutraal aspect dat uitnodigt tot verder onderzoek.

Als je zegt 'een discussie is oorlog', dan weten we dat een discussie zo verhit kan zijn dat het op een oorlog lijkt. Maar een discussie is natuurlijk geen oorlog, er vallen immers geen doden tijdens een discussie en in een oorlog wel. Ook kun je je afvragen of de sterkste altijd wint in een oorlog of in een discussie? De metafoor zorgt ervoor dat je weet hoe het zit ... maar zo zit het dus niet! De metafoor stuurt je het bos in, zo verzeker Herman ons. Tegelijkertijd vergroten ze ons begrip. Nogal verwarrend eigenlijk.

'Hij heeft de strijd tegen zijn ziekte verloren' is ook een mooi voorbeeld van een onware metafoor. Want kun je wel tegen of voor een ziekte vechten? Omdat metaforen altijd onwaar zijn, moet je ze vooral vermijden als je aan waarheidsvinding doet. In de wetenschap bijvoorbeeld.

Hun boek *Metaforen die ons het bos insturen* (2025) was oorspronkelijk bedoeld voor het vak Filosofie in het Voortgezet Onderwijs, maar geniet momenteel een veel bredere belangstelling. Zodanig veel dat het is uitverkocht. De toepasselijke metafoor voor zo iets zou zijn 'het is een dijk van een boek!'

Tekst in Beeld

De Vlucht

Geschreven door:
André Frank van Breda

Hij stond stil aan de rand van de vlakke, een donker woud lag achter hem. In de lucht hing de geur van water. Loupcke volgde die geur en kwam al snel bij een plasje. Gejaagd zocht hij naar een goede drinkplek. Het was er drassig. Zijn poten zonken diep weg in de blubber. Shit, dacht hij, ik heb dorst, wil gewoon even iets drinken en kom dan onder de bruine prut te zitten. Het was begrijpelijk dat hij geïrriteerd raakte, want hij zat nu onder de modder. Uiteindelijk vond hij een droge drinkplek. Hier moest hij wel ver vooroverbuigen om bij het water te komen. Het was geen makkelijke houding, maar het water was heerlijk. Met zijn lange tong lepelde hij gulzig het koele water naar binnen.

De hele dag was hij al op pad geweest, zeg maar op de vlucht! Dit was zijn eerste pauze. Voorsprong of niet, hij moest nu even iets drinken. Het water droop van zijn snuit. De druppels maakten kringen die van hem wegleden. Onderwater schoot ineens iets donkers op hem af. Met een ruk trok hij zijn kop op. Een grote vis sprong hoog uit het plasje en hapte naar zijn lange roze tong. Loupcke verloor zijn evenwicht en stortte met een theatrale plons voorover in het heldere water. Het was diep! Hij had altijd goed kunnen zwemmen, maar nu lukte het niet. Met zijn poten maaiend zonk hij steeds dieper.

Wat een vreemde vis, dacht hij nog. Het was verrassend dat hij dit dacht, omdat dieren niet kunnen denken en omdat hij nu wel iets anders aan zijn hoofd had. Een vlammeende pijn schoot door zijn staart zijn rug in. Zijn onderkant voelde verlamd. Paniek sperde zijn bek wijd open... hij liep vol. Weerstand en leven gleden uit hem weg. Hij voelde zich één worden met het water, gewichtloos en vrij. Er was geen angst meer. Hij was zelfs benieuwd naar wat komen ging. In de duisternis om hem heen dwarrelden lichtjes als vonkjes, die opstegen van een groot vuur. Die lichtjes doofden weer en de duisternis werd steeds intenser. Na het laatste lichtje zweefde hij in het zwart. Er waren alleen nog het bonzen in zijn hoofd en het zwart.

In de verte kwam iets op hem af. Loupcke tuurde gespannen. Ooo, het was een muisje! Een wit muisje met hoog opgestoken staart, dat als een roze vraagteken achter hem aan danste. Ik heb nog wel een vraagje, dacht hij. Ga ik even iets drinken bij een plasje... Opgelet, nu geen domme dingen. Hij had geen zin in een muisje; muizen vond hij sowieso te min. Er waren wel wolven die ermee speelden. Ze zwiëpten zo'n muisje aan zijn staart hoog de lucht in om hem vervolgens in hun bek

op te vangen en soms levend door te slikken. Hij vond het altijd lekker om op zijn prooi te knauwen.

Met een poot zwaaide hij naar het muisje en riep: "Hoi... wees maar niet bang. Bent u hier bekend?" Hij merkte dat hij de woorden niet uitsprak, maar uitzond. Het muisje zond geen antwoord terug en kwam steeds dichterbij gedribbeld. "O, o, oo... Happy Day, kent u dat nummer?" zond Loupcke uit. Geen antwoord. "Nou... nou... dat is het vandaag niet echt." Uit het zwart kwamen steeds meer witte muizen op hem af. Hun resolute opmars had iets dreigends. Zonder enige aanleiding en daardoor voor Loupcke geheel onverwacht stortten zij zich als een school witte piranha's op hem. Met speels gemak joegen de muizen door zijn vacht. Vraten zich een weg door hem heen, om er aan de andere kant weer uit te floepen. Vlees en bot verterend zou er al heel snel niets meer over zijn van wat eens Loupcke was. Vaag was er het lied *Nothing matters now* en hij voelde zich gedragen door een lome, koesterende deining in zeeën van tijd.

Bestaat er zoiets als 'hondentijd'?

Muis is een galgo espanôl van twee jaar oud. Ze woont samen met haar 'zussen' Delphi en Dommel in Maaskantje. Ze is de hond van Claudia en Esther, oprichters en eigenaren van de Dog-Coach; een hondenschool die het beste uit jouw hond haalt.

Het is iets wat we vaak te horen krijgen, "honden leven in het nu". Echter, wetenschappelijke experimenten hebben aangetoond dat honden wel degelijk beschikken over een episodisch geheugen en zich specifieke persoonlijke levensgebeurtenissen kunnen herinneren. Samen met Muis mijmer ik over hoe dit bij haar zit.

De ervaring leert dat Muis een uiterst punctueel intern tijdsbesef bezit, aangezet door zintuigen en wellicht geleid door haar dierlijke instinct. Ze begint te piepen wanneer het 16:00 uur is en haar vaste etenstijd nadert en ze wordt slaperig zodra bij ons 's avonds de televisie aangaat en de gordijnen worden dichtgetrokken. Dan weet ze, bij wijze van spreken, heel goed hoe 'laat' het is. Sommige wetenschappers beargumenteren echter dat dit slechts associaties zijn. Zo weet Muis dat wanneer haar baasjes weer opdringerig met snoepjes voor haar neus zwaaien, het commando 'zit' met overtuiging en lichte dwang wordt uitgesproken en er een subtiele druk

op haar achterwerk volgt, het maar eens tijd is om zich te laten zakken op haar kont. Best slim, want wij zijn weer tevreden. Maar gaat ze zitten omdat ze zich herinnert dat wij haar dit ooit leerden, of is het slechts een associatie die zich afspeelt in het 'hier en nu'?

Hoe het ook zij, onbetwistbaar is dat honden geen besef van kloktijd hebben. Dat is immers een uitvinding die diep verweven is met de menselijke geschiedenis. Eerst waren er zonnewijzers, daarna waterklokken, mechanische uurwerken, vervolgens de nauwkeurige slingerklok van astronoom Christiaan Huygens (1629-1695) en uiteindelijk de moderne atoomklok. Tegenwoordig kunnen we ons nauwelijks een leven zonder digitale tijd voorstellen. Onze afspraken, draaiende economie, online dating en eindeloze teamsvergaderingen zouden een totaal andere betekenis krijgen zonder de tikkende klok die ons leven zo intiem domineert. Frans filosoof Michel Foucault (1926-1984) zou hier nog een schepje bovenop doen wanneer hij uitwerkte hoe ons concept van 'de klok' ons innerlijk disciplineert en surveilleert.

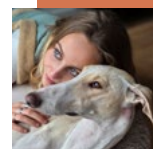
Als we op oudjaarsdag in het strandhutcafé tegen een zeurende Muis zeggen dat we over 'vijf minuutjes' weer buiten verderwandelen, doet dit naar alle schijn volkomen niets met haar. In haar beleving duurt het vervelende moment in dit restaurant, dat haar verbiedt te rennen

Leeft Muis dan zoals Bergson duréé begreep?

en uit te razen over het strand, eeuwig en eindeloos. Ze verveelt zich en kent geen geduld omdat de situatie uitzichtloos voor haar is. Ze begrijpt niet dat ook dit moment eindig is en dat zij over vijf minuten alweer in een andere scène van het leven de hoofdrol speelt. Gelukkig

Geschreven door: Samira van de Meulengraaf (en Muis)
Foto's: Esther Boy

„
*Bij Muis op de bank
liggen is in ieder geval
een vorm van eindeloos
genot voor mij.*

weet ik dit wel, anders zou ook ik naast haar ondraaglijk gaan piepen.

De toekomst bestaat misschien niet voor Muis in kwantitatieve zin: tijd die zich in kleine, meetbare stukjes één voor één aandient. Het besef dat dit moment eindig is en dat de toekomst weer anders zal zijn, lijkt haar vreemd. Toch is het ook niet zo dat de toekomst voor haar volledig afwezig is. Ze kent verlangens die in de toekomst gerealiseerd kunnen worden zoals rennen op het strand.

Ook het verleden lijkt zich bij Muis anders aan te dienen. Haar kleine hersentjes schijnen niet stil te staan bij het feit dat ze deze hondenbrokken gisteren, eergisteren en vorige week ook al heeft gegeten. Ze schrokt haar maaltijd telkens met dezelfde interesse en hetzelfde genot naar binnen. De mens draagt feitelijke herinneringen aan zijn voeding als verleden met zich mee en zou zich afkeren van zo'n eindeloze herhaling. Toch bestaat het verleden ook voor een hond, denk bijvoorbeeld aan traumatische ervaringen. In die zin herinnert en reageert het lichaam op iets dat geweest is. Hoe werkt dan die lichamelijke opgeslagen tijd?

Ik zou het volgende willen beweren: honden hebben zeker een tijdsbesef. Ze zijn, net als wij, helaas geen boeddhistische leermeesters van het absolute Nu. Maar waar wij mensen voornamelijk bezeten de klok lezen, ervaren honden enkel duur; een vorm van kwalitatieve tijd.

Het onderscheid tussen kwantitatieve en kwalitatieve tijd leen ik van Frans filosoof Henri Bergson (1859-1941). In zijn boek *Tijd en vrije wil* (1889) introduceert Bergson het begrip *durée*: tijd niet als een reeks meetbare momenten in de ruimte, maar als een ondeelbare continuïteit die ons innerlijke leven doordringt. Tijd met een

geliefde vliegt voorbij, terwijl deze in een wachtruimte eindeloos kan lijken. Dit verschil is geen illusie, maar zegt iets fundamenteels over hoe wij de werkelijkheid ervaren.

Bij Muis bestaat de kloktijd niet. Ze heeft een soort interne instinctieve klok, maar kent geen meetbare tijdsseenheden waar ze zich aan vast kan klampen. Ze weet wanneer ze moe is en wanneer ze honger heeft, maar ze kan geen afspraken nakomen. Leeft Muis dan zoals Bergson *durée* begreep?

Ach ja, we kunnen veel leren van zogenaamde hondentijd: het eindeloos enthousiaste kwispelen wanneer ik thuiskom. Of ik nu vijf minuten of vijf uur weg was, ze is even blij, want alleen dit moment dat ik hier ben is belangrijk. Er is geen verleden van teleurstelling en geen directe angst voor de toekomst. Bij Muis op de bank liggen is in ieder geval een vorm van eindeloos genot voor mij.

Rubriek Ezelsoren

Denken in veelvoud – Hein van Dongen

Deze rubriek is geen recensie, geen bespreking, geen samenvatting, maar een collage van uitgekozen en geparasiteerde uitspraken.

Hein van Dongen voert in zijn essay *Denken in veelvoud* (2025) een soort innerlijke dialoog, waarin hij oproept om allerlei vertrouwde concepten even tussen haakjes te zetten. Hij vraagt om een verschuiving van enkelvoudig naar meervoudig, pluralistisch denken. Een verschuiving van denken in dingen naar een relationele dialoog.

Voor Plato gaat filosofie om verwondering en dialoog, zowel medemenselijk als intermenselijk. Filosofie is een gebeuren, een proces. Het filosofische verlangen moet elke dag opnieuw geboren worden. Filosofie is niet hetzelfde als 'filosofistiek' of 'filosofologie'. We beschikken over een museum van oude gedachten die vastgezette antwoorden geven op vragen die intussen veranderd zijn. We leven bovendien in bubbels die als 'ik-filters' werken en onze onderlinge vervlochtenheid maskeren. Pluraliteit ontwikkelen vraagt dat we niet steeds in dezelfde bubbel blijven zitten en niet voortdurend met dezelfde bril op blijven kijken. We hebben anderen nodig. Kom uit je eigen grot!

Filosofie kan niemand uitsluiten. Zet andere filosofieën dus niet weg als religie. Aandacht voor andere culturen en denkculturen is noodzakelijk. De westerse filosofische canon is geen universele maatstaf en wereldfilosofie, maar slechts één traditie naast vele anderen. Ook de wetenschap vormt geen eenheid op zichzelf, maar een legpuzzel van allerlei stukjes, waarbij sommige ervaringsgebieden worden genegeerd. Een natuurkundige theorie

Er is geen onderliggende eenheid, geen autoriteit, geen leider of leidend principe: de algemene waarheid is dat er geen algemene waarheid is.

van alles gaat niet over verliefdheid of schaamte. Een thermometer meet geen luchtdruk. Wetenschap wordt gemaakt in en door menselijke gesprekken. Argumentatiemodellen zijn geen levende gesprekken. Er bestaat nooit één basis voor wetenschap, één soort wetenschap of één superieure wetenschap.

Zet je spreektoeter eens aan je oor. Een dialoog is geen kant-en-klare, afgesloten uitwisseling van stellingen, maar een proces van op elkaar reageren, van interactie en co-creatie. Een dialoog gaat niet alleen over uitspreken, maar ook over luisteren: hoe wordt iets gehoord en hoe komt het binnen? Binaire complementariteit betekent dat twee dingen elkaar inhouden, tegenover binaire opposities die elkaar uitsluiten. Grenzen zijn overgangen. Subject en

Geschreven door:
Hidde de Blouw

object doordringen elkaar, nature en nurture doordringen elkaar. Onze psyche is overal, nooit alleen in onszelf. Overal bestaan openingen waardoor ons wezen naar de wereld ontsnapt. Er bestaan geen luchtdicht verpakte mensen. Open je binnenkamer en ervaar hoeveel binnen er buiten is en hoeveel buiten er binnen is.

Het verhaal van de zeven blinden en de olifant: niemand kan de hele olifant zien, niemand kan zeggen dat er zoiets is als dé olifant. Het totale overzicht of holistisch inzicht bestaat niet, het beweegt voortdurend mee met onze veranderlijke ervaringen van werkelijkheid. We zien wel dát iets er is, maar niet dat het aan het wórd- den is. Ook in onszelf leeft 'dingdenken': we stoppen ervaringen in fragmenten, in binnenbakjes en hersendelen, betekenisblokjes met draadjes die associaties heten. We zien onszelf niet als een ding, maar een ander vaak wel – en omgekeerd.

We vormen een wereldbeeld, een wetenschap en een techniek waarin we onszelf gemechaniseerd hebben en inmiddels de wereld ook zo inrichten. Diversiteit, veelvoud en meervoud vragen geen dingdenken, maar complementair en relationeel denken.

De waarheid is té groot om door één enkele geest te worden omvat. Bekijk de werkelijkheid van meerdere kanten om haar te leren kennen. Niemand kan dat geheel in één keer bevatten. Neem niet aan dat wat je weet alles is wat er te weten valt. Er is geen onderliggende eenheid, geen autoriteit, geen leider of leidend principe: de algemene waarheid is dat er geen algemene waarheid is. Er zijn geen schatbewaarders van de waarheid. Een abstract principe kan niet fungeren als gemeenschappelijke grond voor onze werkelijkheidservaringen.

Taal denkt bovendien voor ons: zet 'de' of 'het' voor een gebeuren en het wordt een ding. Classificaties en labels maken entiteiten. Conceptueel denken leidt tot wederzijdse exclusie – dit is dit en niet iets anders – en objectivering leidt tot versimpeling. De geobjectiverde werkelijkheid is een beeld van de werkelijkheid in plaats van de objectieve werkelijkheid zelf, en kan nooit de grondslag vormen voor niet-geobjectiverde ervaringen. Een uitspraak is niet meteen 'subjectief' als deze niet objectief meetbaar is.

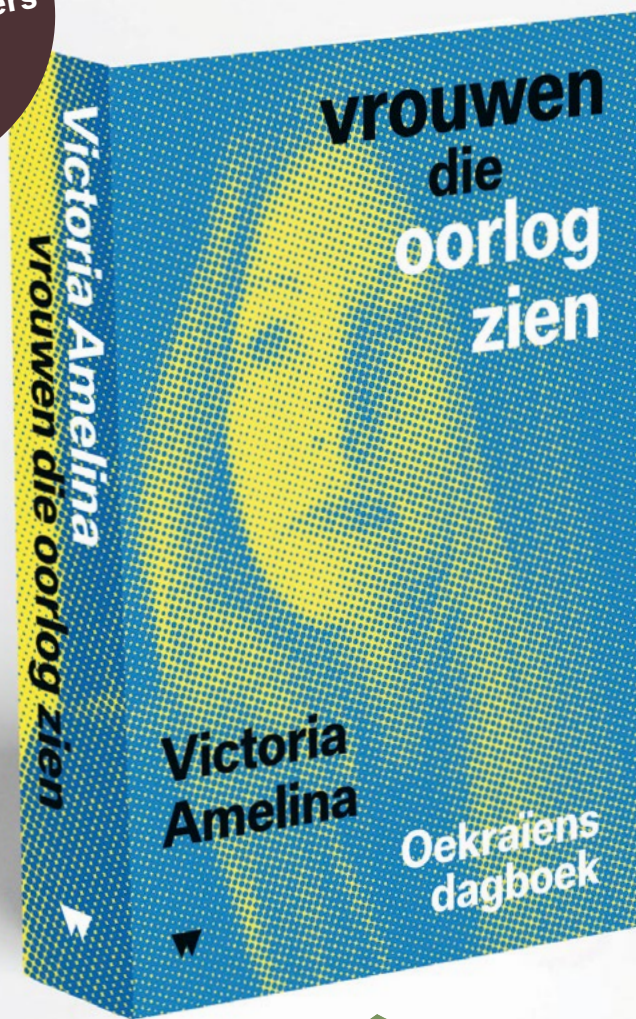
Een kind heeft zijn vinger bezeerd. Zijn moeder vraagt: "Doet het pijn?" Het kind steekt zijn vinger uit en zegt: "Voel maar." Iemand deelt een werkelijkheidservaring met je: "Deze muziek raakt me echt, luister maar."

„*Er bestaan geen luchtdicht verpakte mensen.*”

Van Dongen, H. *Denken in veelvoud*, ISVW Uitgevers (2025).

Net verschenen
bij ISVW uitgevers

De Prix Voltaire
Special Award
(2024)

The Orwell Prize
for Political
Writing (2025)

The Moore
Prize for Human
Rights Writing
(2025)

'Amelina onthult de oorlog van binnenuit [...] Vrouwen die oorlog zien is een bezielde eerbetoon aan hartstocht en opoffering, aan een volk dat het lot in eigen hand neemt. Dat Amelina werd vermoord terwijl ze aan dit boek werkte, maakt elke zin onvoorstelbaar raak.' - Jury 2025 Moore Prize

'De chaos spat van de pagina's. Dit boek dwingt je tot een aandacht die het nieuws niet lukt.' - The Observer

'Een schitterend geschreven boek, technisch onaf, maar met een tragische zeggingskracht die niets te wensen overlaat.' - Jury Orwell Prize

'Een niet te missen getuigenis en een kostbaar literair meesterwerk, een stralend lichtbaken vanuit het hart van het duistere geweld.' - The Guardian

'Een symbool van het Oekraïense verzet.' - Tortoise

isvw.nl/uitgeverij

Denkgoed

Leesgoed

Zeeën van tijd om kinderboeken te lezen

Geschreven door:
Christianne Verheugd

Zeeën van tijd om kinderboeken te lezen. Dat dacht Gerlien van Dalen toen ze 'ja' had gezegd op de vraag of ze in de jury van de Ludoq – de prijs voor het Beste Filosofische Kinderboek – wilde plaatsnemen. Op dat moment had ze haar functie als directeur-bestuurder van de Stichting Lezen net neergelegd en zich voorgenomen zichzelf een periode van rust te gunnen. In die periode wilde ze ook nadenken hoe ze vervolgens actief wilde blijven.

Omdat de Ludoq – mede dankzij de steun die deze prijs gedurende twee jaar van de Vrienden van de ISVW ontving – steeds meer belangstelling krijgt, bleek ze voor haar jurywerk inderdaad zeeën van tijd nodig te hebben. De afgelopen twee jaar werden telkens meer dan vijftig titels aangemeld!

In haar eerste jaar als jurylid had ze die tijd ook, maar inmiddels is Gerlien werkzaam als docent Nederlands op een middelbare school. Dat is zeer arbeidsintensief zo'n eerste jaar: "Het is net of je elke dag vier presentaties moet geven en die moet je nog wel even zelf maken," zo zegt ze. Toch maakt ze graag tijd voor het jurywerk. Dat ze een pleitbezorger voor lezen is mag geen verbazing wekken. Maar juist ook de link naar (kinder)filosofie spreekt haar aan. Zij ziet die twee als ideale kruisbestuivers: door te lezen krijgt een kind een goede taalbeheersing en woordenschat. Daardoor kun je steeds helderder leren denken – en dus ook filosoferen – en je gedachten formuleren. Bovendien openen boeken andere werelden voor kinderen; via een verhaal leren ze meedenken en -leven met allerlei personages in allerlei omstandigheden.

Over de shortlistboeken zegt Gerlien: "Kinderen gaan door de impliciete vragen in deze boeken nadenken over begrippen als het bestaan, de werkelijkheid, taal, vrijheid en geluk. Het is natuurlijk helemaal mooi als ze daarover met elkaar in gesprek kunnen gaan en hun gedachten daarover kunnen delen en samen onderzoeken. De Week van de Kinderfilosofie faciliteert dat gesprek ook. (Groot) ouders, leerkrachten maar bijvoorbeeld ook bibliotheekmedewerkers kunnen

op basis van gesprekshandleidingen en podcasts heel gemakkelijk dat filosofische gesprek voeren."

Prentenboeken nemen wat Gerlien betreft een bijzondere plek in: "Illustraties in prentenboeken hebben een dubbele functie. Niet alleen versterken ze de tekst, ze kunnen de tekst en het verhaal ook bevragen. Door voor te lezen worden ook kleine kinderen zo aan het denken gezet. Geweldig toch?! Want jong geleerd is oud gedaan."

De titels op de shortlist voor het Beste Filosofische Kinderboek van 2025 zijn:

- *Toen iedereen ons kwijt was* – Wouter Klootwijk, illustraties Esther Leeuwrik
- *Lucy en Donker* – Karst-Janneke Rogaar
- *Complot* – Jan Paul Schutten, illustraties Koen Aelterman
- *Duizend stukjes overal* – Mariska Overman, illustraties Mark Janssen
- *Albatros* – Yorick Goldewijk, illustraties Martijn van der Linden

De Ludoq wordt feestelijk uitgereikt op zondagmiddag 12 april in Hilversum. Wil je daarbij zijn en de schrijvers ontmoeten, stuur dan een mailtje naar info@weekvandeKinderfilosofie.nl. Er is ook een publieksprijs. Vanaf half maart kun je [via de site](#) je stem uitbrengen.

Kijken om een hoekje

De taal van hiphop

Zeeën van tijd. Vooral als je jong bent lijkt het of je nog alle tijd hebt. Maar hoe je dat ervaart zal afhangen van de omgeving waarin je opgroeit. Wat dacht je bijvoorbeeld van de Bronx in New York of de banlieues van Parijs? Een smeltkroes van culturen, gevoel van onderdrukking, de betonnen stad. Hoe ontplooi je je? Wat zijn je dromen? Hoe kan je geaccepteerd worden in je omgeving? Welke vormen van macht zijn er? Waartegen verzet je je of moet je je er juist aan onderwerpen?

Voor velen is hiphop dé manier om bovenstaande uit te drukken. Misschien associeer jij hiphop met stoere lui in muziekclips vergezeld door rondborstige dames, maar hiphop omvat veel meer! Zoals kunst in de vorm van graffiti: het lijkt misschien hooguit tekst in felle kleuren en cartooneske poppetjes, toch worden er ook zware thema's als slavernij belicht, zoals de Amerikaanse kunstenaar Quik doet. Maar ook voor vrij anonieme personen is graffiti een uitlaatklep.

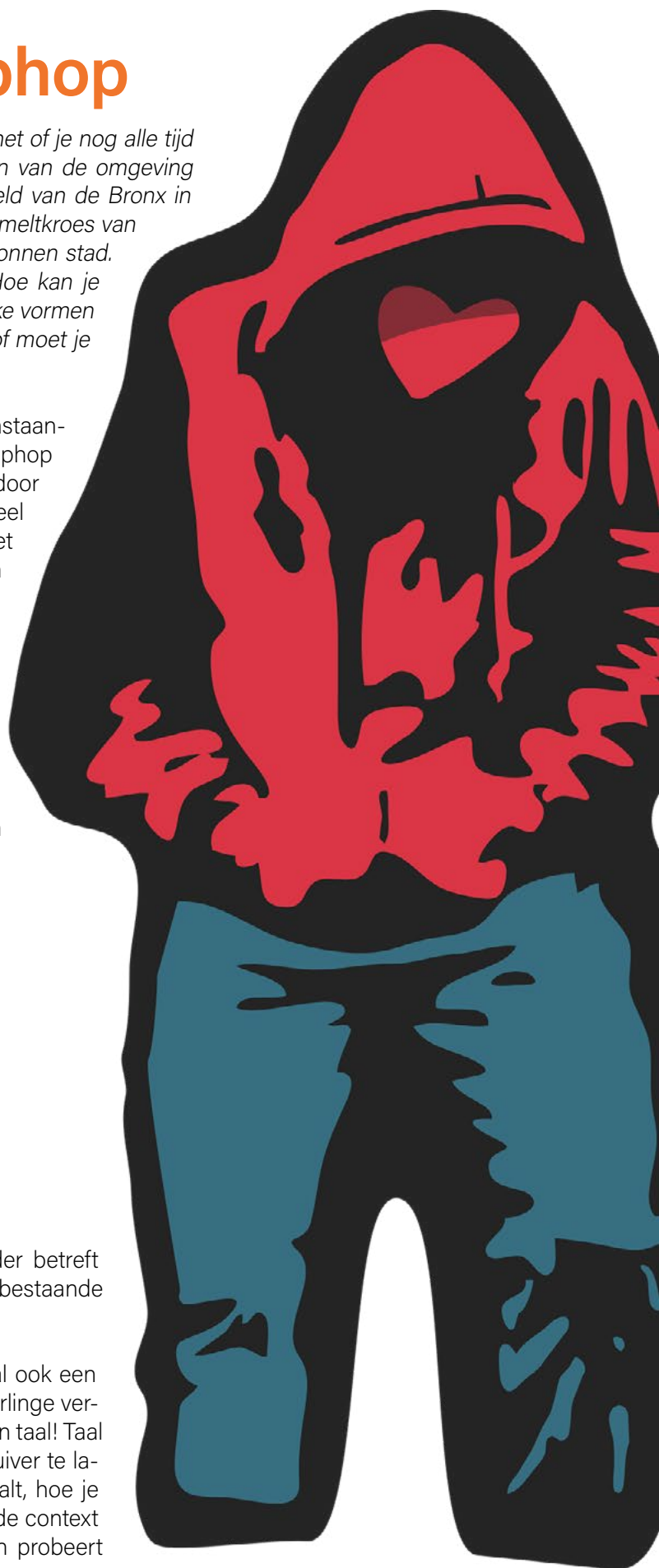
Hiphop is ook energiek breakdancen met gymnastische toeren, wat vrolijk oogt maar uitdagend kan zijn, met battles om

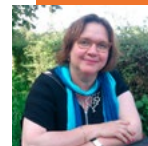

Het onderwerp dat je aanhaalt, hoe je spreekt en wordt 'verstaan' hangen af van de context en de omgeving waarin je je bevindt.

je danskunsten aan elkaar te meten. Verder betreft hiphop dj's: zij mengen drum patronen of bestaande nummers tot aanstekelijke sounds.

Bovenal is hiphop taal. In de filosofie is taal ook een belangrijk aspect. Er zijn zoveel lagen, onderlinge verbanden en diepere betekenissen te vinden in taal! Taal is communicatie, die altijd lastig blijft om zuiver te laten verlopen. Het onderwerp dat je aanhaalt, hoe je spreekt en wordt 'verstaan' hangen af van de context en de omgeving waarin je je bevindt. Men probeert

Geschreven door:
Anja Hoogenboom

via hiphop een eigen 'stem' te creëren, en dat kan je breed opvatten. Er komt veel energie bij kijken, zowel in creativiteit, muzikaliteit als emoties.

Veel rappers kunnen in no time een pakkend, goed in gehoor liggend, rap gesproken verhaal vertellen in muziek. Als je door het ruige laagje van hiphop heenprijkt zie je zelfexpressie en regelmatig een sociaal-maatschappelijk bewustzijn, waarbij zaken als discriminatie worden belicht. Hiphop kan zelfs suffe woorden weer hip maken. De nummers Hoedenplank van rapformatie Opgezwolle en Spraakwater van Extince zijn inmiddels klassiekers! Recenter zijn de persoonlijke nummers van GP uit G., wat voor Groningen staat. GP schuwt het niet om over deurwaarders en andere problemen te rappen.

Hoe zit het eigenlijk binnen de hiphopscene met macht? Ook al zo'n filosofisch thema. Waar blijft de integriteit van hiphoppers als de commercie ze te veel ontdekt en in een bepaalde hoek drijft? Gaat de 'ziel' van de hiphop er niet uit? Behouden ze hun identiteit wel? De druk van commercie is een machtsaspect van bovenaf, maar er zijn ook onderlinge invloeden. In de hiphopscene draagt men bepaalde kleding en gebruiken ze straattaal waarvoor je insider moet zijn. Je straalt hiermee wat uit, waar je je goed bij kan voelen. Je kan dit echter ook bekijken vanuit het structuralisme: dat iedereen opgesloten is in bepaalde structuren, dat je toch altijd weer op een bepaalde manier moet leren 'normaliseren', waar je je ook begeeft. Zelfs al zijn hiphoppers wars van structuren en voeren ze verzet op hun manier, je ontkomt nooit helemaal aan bepaalde patronen. Dat soort sociale verschijnselen gebeuren vaak onbewust.

Als 'vrij mens' heb je nog altijd te maken met je medemensen: autonomie is relatief. Als je elkaar maar ondersteunt en rekening houdt met elkaars cultuur en achtergrond. UNESCO heeft daartoe een verdrag opgesteld ter bescherming en bevordering van diverse culturen. Een mooi voorbeeld van deze doelstelling is Kabin Krew: een groep jonge mensen die in de stad Cork, waar het Engels overheerst, in een jeugdhonk zijn gaan rappen in hun oorspronkelijke taal, het Iers. Zij krijgen daardoor respect van zowel de Ieren als van buitenlandse festivals. Zo zie je maar dat overal verbinding door muziek wordt bewerkstelligd en het oude met het nieuwe kan worden verweven, zoals in de filosofie ook vaak gebeurt.

Tot slot een liedtekst die past bij het thema 'tijd'. Het komt van het nummer Illusie van Jordy Dijkshoorn, de vroegere voorman van de Rotterdamse hiphopgroep De Lik. Een gevoelige, talige gast en tegenwoordig ook stadsdichter van Vlaardingen. Soms is hij ruig, soms mild. Verandering is er altijd, maar het is fijn om je te kunnen uiten en op een gegeven moment rust te vinden.

*Hoe de wind de bomen buigt, wat de tijd aan ons verliest,
In elk uur dat voortschuift, blijft de ziel die rust verkiest.*

” *Verandering is er altijd, maar het is fijn om je te kunnen uiten en op een gegeven moment rust te vinden.*

Onder een andere Hemel

Over heimwee en vertepijn - Joke Hermsen

Het was de heimwee naar de boeken van Joke Hermsen (1961-heden), naar het gevoel dat ze me gaven: het kunnen *zijn in tijdloosheid* terwijl ik lees. Die heimwee én het 'verteverlangen' naar een nieuwere, diepere ervaring hiervan, deden me op weg gaan in een boek waarvan ik tot voor kort niet wist dat ze het had geschreven: *Onder een andere hemel. Over heimwee en vertepijn* (2023). Ik weet niet precies wat het is: het voelt als thuiskomen, die boeken van haar. Dat had ik al met *Kairos* (2015), *De liefde dus* (2011) en ook met *Stil de Tijd* (2010).

Het lezen van haar boeken is als de deur achter je dichttrekken en intern op reis gaan: in mezelf, via haar denken, haar brede kennis, mijmeringen en persoonlijke leven. En dat is hoe je dit boek misschien ook het best kunt lezen: als een reizend denkdagboek. In *Onder een andere hemel* gaat het over die terug- en vooruitgaande golven van verlangen, van heimwee en 'vertepijn' en over de dieperliggende grond daaronder, de bodem van ons verlangen naar 'thuiskomen' door de tijd heen.

Een reizend denkdagboek dus, waarin Hermsen niet alleen verlangend reist in de tijd, via haar herinneringen en bespiegelingen, maar ook van plek naar plek, voortgedreven door een verlangen naar thuiszijn en geborgen zijn. Die heimwee én vertepijn houden haar voordat ze begint te schrijven aan dit boek uit haar slaap en uit het schrijven. Dat gemis van zichzelf als denkend, schrijvend wezen zet haar in beweging, van haar huis in Amsterdam, via haar schrijfschuur in de Achterhoek waar ze niet tot schrijven kan komen, naar de steden en dorpen waar grote denkers woonden. In haar reizen neemt ze een volle, maar nooit té volle koffer mee aan filosofische gedachten van bijvoorbeeld Rainer Maria Rilke (1875-1926), Hannah Arendt (1906-1975) en Ernst Bloch (1885-1977) over de vele vormen van 'thuiszijn' en het gemis ervan.

Daarmee wordt dit boek veel meer dan een persoonlijk verslag: het zoekt in alle richtingen naar verklaringen voor en gedachten over wat heimwee en vertepijn nu eigenlijk zijn, waar ze uit opborrelen. En door deze inkijkjes in haar ziel én die van andere filosofen, begreep ik mijn eigen thuiszijn beter. Ik kwam misschien zelfs meer thuis, in mezelf. *Chez soi* kunnen zijn, noemt Hermsen dat. Dat klinkt misschien wat dramatisch, maar haar lyrische manier van schrijven, het ritme en de toon maken deze manier van denken over thuiszijn een aansporing om je eigen verlangen naar thuiszijn te onderzoeken. Zoals die van mij naar koesterende geborgenheid, tegelijk met eindeloze tijd: een punt waarin je verdwijnt, maar ook helemaal bent. Waarin ik mezelf opnieuw ontmoet als denkend, schrijvend wezen, dat ver voordat ze kinderen kreeg razend nieuwsgierig door haar studie Geschiedenis ging, maar ook rust vond in de autonomie van Simone de Beauvoir (1908-1986) en andere vrouwelijke denkers. Iemand die ik vergeten was, naar wie ik terugverlangde. Naar wie ik weer thuis kon komen en die opgediept uit de tijd er opeens weer volledig was.

In deze rubriek wordt een Vriend van de ISVW door een andere Vriend uitgenodigd om iets te schrijven over een filosofisch interessant boek. Dat kan een roman zijn, maar ook een kinderboek, reisboek, autobiografie, hobbyboek of gedichtenbundel. Iedereen heeft wel zo'n boek dat je bijbleef in het leven. Wij zijn benieuwd naar de achtergrond daarvan. Wat boeide je aan het boek? Wat sprak je aan en vergat je niet meer? Wat leerde je van het boek of welke zin ben je nooit vergeten en ken je uit je hoofd?

Geschreven door:
Wendy Traa

Het heerlijke aan het lezen van Hermsen is dat het losjes kan, desnoods met een glas wijn erbij op zondagmiddag. Geen ingewikkelde, dichtbebouwde zinnen en alinea's, waarin elk woord betekenis heeft en strak staat als een nieuwe wijk in aanbouw, waarin geen ruimte is voor lucht, ademruimte, mijmering, meanderende wegen en stille plekken... En die heb ik wél nodig: 'ruime tijd' die ontstaat door woordkeus en ritme, anders wordt het studeren. Ik wil dus een beetje golven, kabbelen en soms naar beneden worden getrokken, de diepte van een gedachte in, of een observatie of een prachtig citaat of gedicht. Zo lees en mijmer ik en ontstaat de ervaring 'zeeën van tijd' te hebben. Waarin een gevoel van heimwee, melancholie, ontroering of bewondering bijna terloops en als vanzelf door het wateroppervlak heen breekt.

Wat het lezen van dit reizend denkdagboek ook zo aangenaam en verkwikkend maakt, is dat het moeiteloos persoonlijke anekdotes combineert met een diepere laag; het niveau van zingeving van het leven zelf. Wat brengt je 'thuis'? Daarbij wordt het nergens dor en droog, kaal denkend en redenerend, het is vaak zelfs een poëtische ervaring. Waaruit misschien wel blijkt hoezeer Hermsen zélf thuiskwam in die tijdloosheid waaruit dingen uit het niets ontstaan. Waar we ons als schrijvers en denkers constant mee moeten en willen verhouden: het onzegbare, het nog niet aanwezige, waar we naartoe willen en *in* willen zijn, mee samen willen vallen en in thuis willen komen.

„Ik wil dus een beetje golven, kabbelen en soms naar beneden worden getrokken, de diepte van een gedachte in.

Waar kun je (in) wonen? Waar kom je thuis? Voel je je geborgen? Is dat in de taal, of in een plek, bij een mens of in een gedachte? En waar komt dat verlangen naar thuis toch vandaan, of dat nu in de toekomst ligt of achter ons? Of is al dat verlangen, al die soorten van pijn, een groot terugverlangen naar de eenheid die we als kind ervaarden met de wereld? Waarin er nog geen dualiteit was? Het lijkt er wel op, als ik Hermsen volg. Want ook als we schrijven en denken willen we samenvallen met dat 'ene' punt waarin alles oplost én is: de ervaring die we hadden als jong kind, één met alles. Hermsen citeert Rainer Maria Rilke hierover en ik geef het je graag mee, als aanmoediging om dit boek misschien ook op de kop te tikken en er een tijdje eindeloos ver in te verdwijnen:

"Er *zijn*, niet alleen met mijn gevoel, maar ook met mijn werk, dan zal ik mij wellicht minder ontheemd voelen.' Alleen in zijn gedichten kan hij er *zijn*: 'Alleen daar is mijn huis.'"

Waar denk jij dit voorjaar?

Zoek je rust en verdieping? Laat je dit voorjaar inspireren tijdens onze filosofieweken: van utopische denkers tot de filosofie van Ludwig Wittgenstein. Verblijf op ons bosrijke landgoed, geniet van ons driesterrenhotel en laat je hersens kraken.

29 april t/m 3 mei
Ludwig Wittgenstein
Peter Huijzer, Martin Stokhof,
Bert Keizer en vele anderen
Pionier in de taal filosofie

27 april t/m 1 mei
Word wie je bent
Jan Flaming
Verdiep je in de hedendaagse
filosofische antropologie

4 t/m 8 mei
Geld en een gezonde wereld
Frank Meester & Gilles Meester
Op zoek naar een alternatieve
economie

27 april t/m 1 mei
**Rouw en troost in tijden
van maakbaarheid**
Valerie Granberg en gastsprekers
“Geluk is heilzaam voor het
lichaam, maar het is de rouw
die de krachten van de geest
ontwikkelt.” – Proust

6 t/m 10 mei
The medium is the message
Peter Kruse & Thomas Bragdon
Een weg uit de aandachtseconomie
met Marshall McLuhan

11 t/m 15 mei
Filosofie als manier van leven
Dries Boele
Levenskunst vanaf de Griekse
oudheid tot nu

Meld je aan via

www.isvw.nl/filosofieweken

Het filosofisch atelier

Zeeën van vakantietijd

Geschreven door:
Kobi Wapenaar

En daar zat ik dan, de avond voor vertrek: vlucht geannuleerd. Sneeuw op de vleugeltjes van Neerlands trots, tienduizenden mensen gestrand op de luchthaven: slapen op de vloer of een veldbedje terwijl je een vijfsterrenhotel had geboekt. Wij dan gelukkig net niet, we kregen het telefoontje over de annulering thuis. Mijn koffer liet ik maar ingepakt staan, want mijn reisgenoot en ik hadden afgesproken dat ik zo snel mogelijk een nieuwe vlucht zou boeken. Dat zou geen piece of cake worden, want met mij deed de gehele grijze golf van overwinteraars precies dezelfde verwoede poging. Maar ik was volledig bereid dit afzien op me te nemen, want ergens in Spanje lonkte een leuk appartement in de zon ...

Uiteindelijk lukte het om een vlucht te bemachtigen voor zes dagen later. Vakantie bijna gehalveerd. En opeens had ik dus zeeën van tijd. Want: zes dagen lang geen afspraken of plannen, een lege agenda en een opgeruimd huis. Wat nu te doen? Een lichte paniek overviel me: het gevoel van in een wachtkamer te zitten, een vaag soort tussentijd. Na een paar uur simmen en treuren was ik over mijn ergste teleurstelling heen en plots realiseerde ik me dat ik nu pas echt vakantie had! Want voor mij is vakantie: tijd om te

onthaasten en afstand te nemen, uit te zoomen en nieuwe inzichten op te doen. Tijd om dingen te overdenken, of juist helemaal niet te denken en alleen maar te zijn. Tijd volop daarvoor in deze zes dagen!

Zo begon ik dus volledig uitgerust en ontstrest aan de vakantie. Die overigens onder slecht gesternte was geboekt: storm Harry kwam Spanje bezoeken, het weer daar was in twintig jaar niet zo koud en nat. Bijna geen enkel apparaat in het appartement werkte, het balkon was gelegen aan een drukke autoweg en het matras leek meer een spijkerbed. Gelukkig heb ik nog een paar snippertjes zon gezien, maar toch flink wat minder dan ik me had voorgesteld. Goed beschouwd had ik het dus bij de zes dagen 'oponthoud' kunnen laten voor het ultieme vakantiegevoel. Maar als ik de vakantie niet geboekt had, had ik deze zes dagen vast anders beleefd.

En toen ik uiteindelijk weer voet op Neerlands bodem zette en even later mijn vrienden in de kroeg het vakantieavontuur vertelde, moest ik denken aan een tekstregel van Neerlands oudste rockband: "It's always good to be back home". Het mooiste aan vakantie is het weer thuiskomen!

De wending

25 augustus 2025

“Bedenk en beschrijf een wending in je leven die vandaag begint en je leven op z'n kop zet”. Met deze schrijfoopdracht worden de cursisten van de ISVW-summerschool Schrijvend denken, denkend schrijven van Jannah Loontjens en Marlene van Niekerk in de zomer van 2025 aan het werk gezet. Stefan Steenkamp, één van de cursisten, hoeft daar niet lang over na te denken. Maar op de ochtend waarop de opdracht door de docenten wordt toegelicht, is hij er zelf niet bij. Hij is op dat moment op weg naar zijn huisarts. Die stuurt hem direct door naar de Spoedeisende Hulp van het Meander Medisch Centrum in Amersfoort. Eenmaal opgenomen in het ziekenhuis, waar hij tien dagen verblijft, vraagt hij de volgende dag via de e-mail aan docente Jannah Loontjens wat hij de dag ervoor heeft gemist. Hij heeft nu zeeën van tijd en kan tussen de medische controles en metingen door meteen aan de slag. Hij besluit om vanaf dat moment een dagboek bij te houden, waarin hij beschrijft hoe het voor hem is om van een gezonde man ineens voor de rest van zijn leven veranderd te zijn in een patiënt.

Voor het Vriendenmagazine selecteert hij voor deze en de komende edities fragmenten uit dit dagboek. Wat gebeurde er met hem na die dag in augustus? Hij zoekt een antwoord op de vraag die hij sindsdien steeds weer aan zichzelf stelt: hoe kan hij zich verhouden – na al die jaren dat hij over zijn gezondheid niets te klagen had – tot deze chronische ziekte?

” Zolang de diagnose niet is vastgesteld kan het ook zo zijn dat er niets anders aan de hand is dan een ongemak waar ik de afgelopen jaren niet al te zeer door gehinderd ben.

Maandag 25 augustus 2025

Zo volg je een summerschool bij de ISVW en zo lig je dezelfde dag 's avonds in een ziekenhuisbed. Een onschuldig ogend los velletje bij mijn grote teen lijkt op de avond van de tweede cursusdag niet meer dan een blaartje te zijn, maar is overnight veranderd in een grillige dieprode vlek die zich over het bovenste deel van mijn rechtersoet heeft verspreid. Het velletje van de vorige dag heeft zich vastgezogen op de blaarplek en die afgesloten van de buitenlucht. Omdat ik al een tijdje geen gevoel meer heb in het voorste gedeelte van mijn voeten, voel ik nu geen pijn. Verpleegkundigen en artsen, die ik later op de dag spreek, vertellen mij dat het voor mij beter was geweest als ik nog wel mijn voeten had gevoeld. Tot dan toe ging ik ervan uit dat die gevoelloosheid een 'beroepsziekte' was die ik heb opgelopen toen ik vóór mijn pensionering een parttimebaan als postbezorger had. Het is een klacht waar enkele van mijn collega's ook mee te kampen hadden. Niets bijzonders, lopen ging nog prima en mijn werk als postbezorger leed er niet onder.

Die ochtend op mijn hotelkamer bij de ISVW weet ik bij die eerste aanblik onmiddellijk dat het foute boel is. Mijn vrouw, die als OK-assistente in het Meander werkt, heeft mij er al eerder op gewezen dat mijn voeten eruitzien als diabetesvoeten. We hebben daarom een afspraak gemaakt bij onze huisarts, maar die is pas aan het einde van deze maand terug van vakantie. Ik denk dat het nog wel even kan wachten, want in mijn eigen beleving heeft deze beruchte ziekte mij nog niet in zijn greep. Zolang de diagnose niet is vastgesteld kan het ook zo zijn dat er niets anders aan de hand is dan een ongemak waar ik de afgelopen jaren niet al te zeer door gehinderd ben.

Maar de ziekte is mij voor. Als ik bij het opstaan de opgezwollen voet zie, weet ik dat er niets anders opzit dan om alarm te slaan en de afspraak met de huisarts naar voren te halen en wel naar vandaag. Dus ga ik deze ochtend – niet bewust van wat mij te wachten staat – op weg. Ik licht de receptie van de ISVW in over mijn 'tijdelijke' afwezigheid en de reden daarvan, kom op weg naar de uitgang nog een paar medecursisten tegen en vertel hun opgewekt dat ik 'even' weg ben. Toevallig zie ik Jannah, de docente van de cursus, aan een tafeltje op het terras buiten aan haar ontbijt zitten. “Tot vanmiddag,” zeg ik nog tegen haar.

Twaalf uur later zit ik met mijn vrouw op de Spoedeisende Hulp (SEH) van het ziekenhuis te wachten tot ik naar mijn

Geschreven door:
Stefan Steenkamp

Ik moet mij erop voorbereiden dat ik mijzelf zal moeten overgeven aan deze ziekte en de afhankelijkheid van anderen.

kamer op de verpleegafdeling kan. De plaatsvervangend huisarts heeft namelijk laten weten dat zij de opgezwollen wond bij mijn teen zelf niet kan behandelen. Mijn vrouw heeft gelijk. De diagnose is diabetes, ofwel suikerziekte, in een vergevorderd stadium. Daarom moet ik die dag meteen naar de SEH van het ziekenhuis. Ik laat mij eerst met een taxi naar huis brengen, zodat ik vandaaruit ernaartoe kan gaan. Gelukkig is die niet ver van ons huis en kan ik er op de fiets naartoe gaan. Ik ga er namelijk vanuit dat ik dezelfde dag weer terug kan naar de ISVW en met die fiets daar dus een vervoermiddel voor heb. Pijn bij het fietsen voel ik niet vanwege de gevoelloosheid van mijn voeten. "Elk nadeel heb z'n voordeel," zou Johan Cruijff zeggen. Of ik nu zo blij moet zijn met dergelijke 'wijsheden'?

Het onderzoekstraject van de SEH dat mij uiteindelijk naar de verpleegafdeling van het ziekenhuis leidt, neemt de hele middag en avond in beslag. Ik realiseer mij nu dat ik aan een nieuwe fase in mijn leven moet beginnen. Een levensfase die gezien mijn leeftijd – 72 jaar – zich toch al

aandiende, maar waarvan ik tot dan toe dacht dat ik die nog wel even in volle gezondheid zou kunnen uitstellen. Ik krijg nu langzamerhand een soort van besef van wat mij te wachten staat. De vraag die bij mij opkomt is: hoe ga ik daar mee om? Het is juist mijn angst voor ziekte en alles wat daar mee samenhangt die mij de afgelopen jaren tot zorgmijder heeft gemaakt. Ik moet mij erop voorbereiden dat ik mijzelf zal moeten overgeven aan deze ziekte en aan de afhankelijkheid van anderen, een afhankelijkheid die langdurige en chronische ziektes nu eenmaal met zich meebrengen. Ik ben daar tot nu toe altijd verre van weggebleven en koesterde lange tijd de illusie dat ik als enige overgeblevene van de vier Steenkampmannen in mijn familie het eeuwige leven had en van ziekte en dood voorlopig niets te vrezen had.

Wordt vervolgd...

Reizen door een gehaaste tijd

”

Ik denk dat deze zogenaamde 'haastigheid omwille van de haast' past in een bredere maatschappelijke trend.

Als frequent treingebruiker weet ik als geen ander hoe onbetrouwbaar onze nationale trots de NS kan zijn. Excuseert u mijn overdrijving wanneer ik stel dat vertragingen van meer dan een kwartier tegenwoordig eerder regel dan uitzondering zijn. Ondanks het bescheiden persoonlijke letselrisico, kan ik ergens goed begrijpen waarom ik op Utrecht Centraal links en rechts meermaals bijna van mijn sokken wordt gelopen door naar hun perron sjezende mensen. Je zal immers je trein maar missen en er nadien achter komen dat je reistijd daardoor met een uur wordt verlengd door de bekende 'dienstproblematiekjes' hier en 'wisselstorkjes' daar.

Toch moet ik bekennen dat ik mij tijdens mijn treinreizen niet zo snel gek laat maken door dit soort perikelen. Zowaar als volleerd stoïcijn lever ik mij over aan de logistieke bekwaamheden van onze spoormanagers. Een sprintje wil ik op zijn tijd nog wel eens trekken om een trein nét te halen, maar meestal loop ik in alle rust naar mijn treintje toe.

Als het mij lukt de trein te halen kom ik vaak vol voldoening in de coupé diezelfde forenzen weer tegen die mij enkele minuten daarvoor druk holdend voorbijgerend waren – uiteraard flink nahijgend van hun sportprestatie. Maar eerlijkheid gebiedt me te zeggen dat ik inmiddels ook al vaak juist de NS-toorn der ongehaastheid heb mogen ervaren. Dit wanneer

Geschreven door:
Tijn Adams

de eerstvolgende treinen na mijn net gemiste exemplaren plotseling te kampen kregen met funeste storingen. Schouderophalend lees ik dan meestal verder in de boekjes die ik dan heb meegenomen of schrijf ik verder aan die prachtige tekst die ik voor het Vriendenmagazine ergens in februari moest afhebben.

Onlangs werd ik abrupt uit deze waan gerukt toen ik na een van mijn colleges samen met een medestudent met het openbaar vervoer reisde. Midden in ons gesprek dwaalden zijn ogen af naar zijn telefoon, waarop hij gewiekt onze gezamenlijke reisgegevens had ingevoerd. Voor ik het wist staarde hij me weer aan, nu nog vastberadener dan toen hij mij daarvoor zijn visie op de wereld aan het uitleggen was. Hij had een missie en ik hoorde hem zeggen: "Als we nu gaan rennen halen we de trein misschien nog." En hij zoefde weg.

Ik erachteraan natuurlijk, en licht verbijsterd vond ik mijzelf Nijmegen Centraal afstormend in een tempo dat ik nog nooit eerder had bereikt. Al rennende – trap op trap af – zag ik uiteindelijk onze trein ongeduldig in de startblokken klaarstaan om te vertrekken en ik hoopte intens dat ik het mechanische fluitje van de treinconducteurs niet zou horen. En ja hoor, het lukte ons! Nét toen ik acrobatisch het treinstel was ingesprongen vlogen de deuren achter mij dicht. Tevreden naar mij kijkend trof ik mijn medestudent aan, alweer klaar om ons filosofische gesprek te vervolgen. Hoewel ik zo nonchalant als ik kon daar weer op inhaakte, lukte het me na een tijdje om toch een vraag over onze sprint te stellen: "Goh, jij was er zojuist ineens vandoor. Heb je haast misschien?" "Niet in het speciaal, nee," antwoorde hij.

Ik denk dat deze zogenaamde 'haastigheid omwille van de haast' past in een bredere maatschappelijke trend. Socioloog Hartmut Rosa (1965-heden) noemt dit de 'sociale versnelling' en stelt dat het een typisch fenomeen van onze late moderniteit is. In zijn 'acceleratiecyclus' werkt hij uit hoe technologische versnelling, de versnelling van sociale verandering én versnelling van iedereen's levenstempo op elkaar inhaken, elkaar beïnvloeden en in hun totaliteit leiden tot algehele sociale versnelling.

Tijdens mijn treinspurt voelde ik me dubbel over de wijze waarop het – je zou kunnen stellen – hogere levenstempo van mijn metgezel als vanzelf van mij werd verwacht. Is tijds optimalisatie überhaupt automatisch gerechtvaardigd? Als ik voet bij stuk had gehouden en de trein daardoor had gemist, had ik mij dan achteraf moeten verontschuldigen voor de vertraging? Of mijn metgezel juist voor zijn versnelling? En bestaat hierin zoiets als een gulden middenweg? De perfecte balans tussen vertraging en versnelling wellicht. Maar ja, in dat geval haal je die trein nooit.

”
*Is tijds-
optimalisatie
überhaupt
automatisch
gerechtvaardigd?*

Kruithof & De Vos

Over Zeeën van tijd

Geschreven door:
Gijsbert Kruithof en Jeroen de Vos

In 2023 ontmoetten Gijsbert Kruithof (GK) en Jeroen de Vos (DV) elkaar op de ISVW. Sindsdien zien ze elkaar elke woensdag om gedachten uit te wisselen, te lezen en te schrijven. Een absurde dialoog tussen beide heren over het thema van dit nummer.

- GK: Heb jij als Vriend van de ISVW zeeën van tijd?
- DV: Je doet alsof ik als Vriend van de ISVW een andere tijd zou hebben dan als mijzelf? En het grappige? Je hebt gelijk: crip time. Officiële vertaling: 'kreupeltijd'; de extra tijd die je kwijt bent door het hebben van een beperking of chronische ziekte.
- GK: Je bedoelt de uren die je besteedt in wachtkamers en ziekenhuizen en zo?
- DV: Onder andere, maar ook de tijd die ik dagelijks besteed om mijn lichaam zover te krijgen dat ik iets kan doen, bijvoorbeeld door een knie te tappen, een schouder te koelen of noodgedwongen te rusten.
- GK: Geen zeeën van tijd dus?
- DV: Nee, en ik heb moeite met die beeldspraak. Wat moet ik me erbij voorstellen? Dat tijd uit water bestaat? Dat het stroomt? Dat er veel van is? In het laatste geval zie ik eerder de etalage van een klokkenmaker vol pendules, zakhorloges en koekoeksklokken... dat is voor mij een zee van tijd.
- GK: Touché, laten we onze kostbare tijd niet besteden aan metaforen.
- DV: Kostbaar? Nooit geweten dat je voor tijd moet betalen. Voor het leven, à la, maar voor tijd? Die is bij mijn weten nog altijd gratis.
- GK: Je vergist je, bij mijn werkgever kan ik tijd kopen. Hoe denk je anders dat ik aan zoveel vrije uren kom?
- DV: Jij denkt dat jouw baas de tijd bezit? En jij koopt die van hem? Klinkt als bedrog. Wat krijg je nadat je betaald hebt? Een certificaat met 'De heer Kruithof bezit twee uur en vijftien minuten'?
- GK: De basis van loondienst is: je verkoopt je arbeidstijd voor een salaris, en bij sommige werkgevers kun je wat terugkopen.
- DV: En dan stechelen jullie over hetzelfde: jouw 'wel- of niet-werktijd'. Dat kan enkel tot onenigheid leiden of misschien is die er al?
- GK: Nog niet, maar het is wel een tamelijk onbevredigende situatie dat de baas beschikt over mijn tijd.
- DV: Jij als werknemer ervaart dus ook een andere tijd?
- GK: Ja, en die houdt niet over. Zeeën van tijd? Ammehoela, aalmoezen zijn het.

Dit was het moment waarop de dialoog stopte. GK ging er vandoor, hij moest werken: geen tijd te verliezen en ook geen geld om het aan te kopen. De zee was opgedroogd.

Column Van A tot Z

Kijken naar de voorbijvliegende wolkenflarden

Geschreven door:
Peter Jansen

Het allereerste wat bij me opkomt stamt uit mijn lagereschooltijd. Als op woensdag rond twaalf uur de bel klonk, betekende dat het einde van die schooldag en dat ging gepaard met een intens gevoel van blijdschap. Immers, de rest van de dag was ik vrij en kon ik me bezighouden met al die heerlijkheden die het leven van een jonge schoolknaap zo kunnen veraangenamen. Een zee van tijd lag voor me! Buitenspelen, hutten bouwen, tekenen, maar ook toen al was lezen favoriet.

Ik las alles wat ik te pakken kon krijgen, was dikwijls in de bibliotheek te vinden en kon van mijn bescheiden zakgeld zo'n twee keer per maand een Prisma Pocket kopen. Ook kwam ik wel op de boekenafdeling van Vroom & Dreesman om daar de nieuwste boeken te gaan staan lezen. Zeer tot ongenoegen van het hoofd van die afdeling, een grote forse man, die na een poosje met een rood hoofd het boek uit mijn handen trok, ondertussen opmerkend "dat het hier geen bibliotheek was". Nog jaren daarna, als die man mij in de verte ontwaarde, schoot hij in de stress en zijn bloeddruk moet ongekend hoog zijn geweest.

Goed, terug naar het thema, 'zeeën van tijd'. Ik heb me afgevraagd welke schrijvers dát gevoel het best bij mij hebben opgeroepen. Natuurlijk op de eerste plaats Marcel Proust (1871-1922). Over hem is al vaak en uitvoerig geschreven en daarom heb ik gekozen voor twee andere schrijvers: Konstantin Paustovski (1892-1968) en Gabriel Garcia Márquez (1927-2014).

Konstantin Paustovski werd geboren in Moskou en begon al vroeg met schrijven. Vanaf 1911 verschenen de eerste korte verhalen, geïnspireerd door een andere literaire grootheid, Isaak Babel (1894-1940). Zijn hele oeuvre vertegenwoordigt voor mij dat gevoel van zeeën van tijd, maar het volgende citaat misschien wel het meest: "Ik bracht al mijn dagen tot zonsopgang door aan zee. Vaak viel ik in de schaduw van een grote rots in slaap. Lezen deed ik regel voor regel en ik kon uren liggen kijken naar de voorbijvliegende wolkenflarden." Dit citaat komt uit een hoofdstuk dat de titel *Vertraagde Tijd* draagt en dat zoveel indruk op mij maakte dat ik het koos als naam van mijn boekhandel. Paustovski leefde lang genoeg om de laatste tsaar, de Russische revolutie, Stalin, de Eerste, Tweede en de Koude Oorlog mee te maken. Tommy Wieringa over Paustovski: "Die man moet een herinneringsmachine geweest zijn. Ik ken geen enkele schrijver die op zo'n manier zijn eigen jeugd tot bijna voor zijn geboorte heeft kunnen reconstrueren en weergeven."

Gabriel Garcia Márquez werd geboren in het slaperige provinciestadje Aracataca in Colombia. Hij groeide op bij zijn grootouders. Later vertelde hij dat dit stadje én de verhalen van zijn opa Nicolás de belangrijkste inspiratiebronnen voor zijn boeken waren geweest. Zijn bekendste boek is ongetwijfeld *Honderd jaar eenzaamheid* (2017) en mede door het succes hiervan werd hem in 1982 de Nobelprijs voor Literatuur toegekend. Ook zijn boeken geven mij dat gevoel van zeeën van tijd. Een citaat: "Ik moest denken aan die augustusnachten, wanneer het zo wonderlijk stil is dat je alleen maar het eeuwenoude geknars hoort van de aarde die om haar roestige as draait."

Natuurlijk zijn er nog heel veel meer schrijvers die verbonden zijn met dat hele speciale gevoel rond 'zeeën van tijd'. Wat te denken van bijvoorbeeld Nabokov, Colette, Virginia Woolf, Jane Austen, enzovoorts. Voor mij is het schrijven van dit stukje ook een handreiking naar eenieder die dat gevoel van zeeën van tijd misschien een beetje is kwijtgeraakt door alle hectiek die ons voortdurend omringt.

Publieksfilosofie in beweging

Geschreven door:
Fred Ahsmann

Herinneren jullie het je nog? Het filosofisch café van afgelopen september, waar we samen met de Stichting Maand van de Filosofie de aftrap gaven voor onze crowdfundingactie? Het doel: middelen bijeenbrengen voor twee ambitieuze projecten die de publieksfilosofie een nieuwe impuls moeten geven. Welke projecten waren dat ook alweer?

Filosofie als ambacht – David Van Reybrouck

Wat doet een filosoof? En welk gereedschap gebruikt hij? Denker der Nederlanden David Van Reybrouck onderzoekt deze vragen in korte, krachtige video's op sociale media. In *Filosofie als ambacht* presenteert hij filosofie niet als abstracte theorie, maar als praktische vaardigheid – als gereedschap voor het dagelijks leven.

Via gespreksfragmenten en tutorials op Instagram, gericht op jonge volwassenen (18-35 jaar), verbindt hij thema's als klimaatangst, burgerlijke ongehoorzaamheid en geduld met filosofische inzichten. Toegankelijk, verdiepend en zonder versimpeling brengt hij klassieke ideeën naar de moderne agora en bereikt zo een nieuw publiek.

De Staat van het Publieke Debat – Stine Jensen en Jonasz Dekkers

Het Nederlandse publieke debat staat onder druk. 'Polarisatie' werd in 2024 woord van het jaar en campagnes roepen op om elkaar 'dichtbij' te houden, maar de toon blijft verhard. Het debatklimaat geldt als een belangrijke oorzaak van het dalende vertrouwen in de politiek met gevolgen voor democratie en sociale cohesie.

In een vierdelige podcastserie (4 x 50 minuten) onderzoeken Stine Jensen en filosoof/journalist Jonasz Dekkers, samen met gasten en denkers uit binnen- en buitenland, de staat van het publieke debat. Waar ging het mis, wat is nodig voor een gezonde debatcultuur en welke rol kan de filosofie daarin spelen?

De opbrengst van de crowdfunding

Op 31 december 2025 is de crowdfundingactie ten behoeve van deze projecten afgesloten. Inmiddels hebben we de balans opgemaakt. Dankzij de generositeit van onze leden mochten wij 62 donaties ontvangen. Deze steun laat zien hoe groot het draagvlak voor publieksfilosofie is.

Namens de Stichting Maand van de Filosofie (Marli Huijter en Sophie van Balen) en de uitvoerders van de projecten (David Van Reybrouck, Stine Jensen en Jonasz Dekkers) danken wij alle gulle gevers hartelijk voor hun betrokkenheid en steun.

Eerlijk is eerlijk: het opgehaalde bedrag ligt onder het oorspronkelijke streefbedrag. Daarom hebben de besturen van de Stichting Maand van de Filosofie en de Vrienden de projecten kritisch tegen het licht gehouden en waar nodig geoptimaliseerd. Die heroverweging heeft geleid tot een positieve conclusie: dankzij alle donaties is er voldoende basis om beide projecten op kwalitatief hoog niveau uit te voeren.

Nogmaals dank voor jullie vertrouwen en steun!

Rosemarijn kijkt

Zeeën van tijd

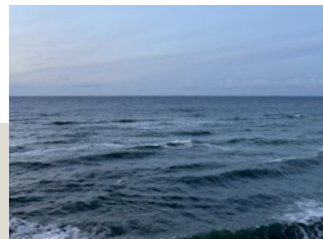
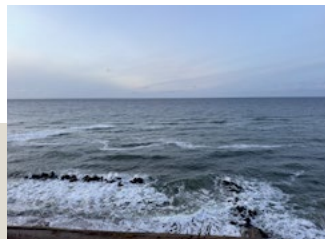

Geschreven en foto's door:
Rosemarijn Krol

Als ik aan zeeën van tijd denk, dan denk ik aan zee, aan tijd en aan wat ik doe als ik zeeën van tijd heb. Wanneer heb ik zeeën van tijd? Als ik iets leuks ga doen met mijn huisgenoten. Als ik creatief bezig ben, iets maak, zoals keramiek of foto's. En als ik vakantie heb. Mijn gedachten gaan naar Denemarken. We waren daar met vakantie, aan zee, ik maakte graag foto's en we zagen de Kleine Zeemeermin in Kopenhagen. Nu ik erover lees, over nadenk en we er met elkaar over praten... is die Kleine Zeemeermin misschien wel symbolisch voor zeeën van tijd?

De onsterfelijkheid van de zeemeermin; al meer dan een eeuw zit zij daar, op de grens van zee en land. Achter haar beweegt het water onophoudelijk. De Kleine Zeemeermin verbeeldt wat het betekent om mens te zijn: leven tussen oorsprong en toekomst, tussen verlangen en werkelijkheid. De zee staat voor de diepte van de tijd – eindeloos, stromend, ongrijpbaar. Het beeld zelf is stil. In die spanning tussen beweging en verstilling ontstaat ruimte voor denken. Is dat filosofie, leren verblijven in zeeën van tijd?

Hallo, ik ben Rosemarijn Krol, vijftientig jaar oud en werk sinds zes jaar bij Ateliers De Wijde Doelen in Utrecht, waar kunstenaars in Outsider Art zich ontwikkelen. Ik ontwikkel me in keramiek, grafiek en fotografie. Ik vind het erg leuk om in ieder Vriendenmagazine een pagina te mogen vullen met mijn interpretatie en verbeelding van het thema van het nummer.

Filosofie aan de Keukentafel

Voor de tijd maakt het niet uit of de mensen nog leven

- Josie: Jij zei laatst dat er geen einde is aan tellen.
- Sjors: Nee, want je kan er altijd eentje bijtellen.
- Josie: En je vraagt wel eens of ik tot een miljardtriljoen kan tellen.
- Sjors: Ja, jij zegt dat je daar geen tijd voor hebt. Om zo lang te tellen.
- Josie: Zit er dan wel een einde aan tijd?
- Sjors: Ja.
- Josie: Hoe weet je dat?
- Sjors: Dat is moeilijk, dat weet ik niet.
- Josie: Maar waarom denk je dat?
- Sjors: Ik weet dat oma overleden is. Dus zij heeft geen tijd meer. Geen tijd meer om dingen te doen.
- Josie: Bedoel je dat oma's tijd is gestopt?
- Sjors: Ja.
- Josie: Maar 'de tijd' is dan toch nog niet gestopt?
- Sjors: Nee, bijvoorbeeld de tijd van kinderen die nog maar net geboren zijn is nog niet gestopt. En de tijd van grote mensen is ook nog niet gestopt. Eén ding staat vast. Je kan de klok niet terugdraaien, dus je kan niet terug in de tijd gaan.
- Josie: Maakt het voor de tijd eigenlijk uit of de mensen nog leven?
- Sjors: Nee, dat maakt niet zoveel uit. De tijd gaat nog gewoon door. Want de zon komt nog op. Alleen weet ik niet of als al de mensen op de hele wereld dood zijn, of dan de hele wereld weer opnieuw begint met een oertijd.
- Josie: Is de tijd van de wereld dan afgelopen?
- Sjors: De tijd van de eerste wereld wel, want dan is er geen wereld meer. Maar als er dan een nieuwe wereld komt en het hele verhaal opnieuw gaat, dan is er ook weer een nieuwe tijd voor die wereld.
- Josie: En hoe zit dat dan in het heelal?
- Sjors: Die tijd gaat dan nog gewoon door. Want ik denk dus dat er vroeger op al de planeten mensen en dieren en andere dingen hebben geleefd. Alleen op de zon niet, die kruis ik af. Veel te heet.
- Josie: Heeft de tijd van het heelal dan geen einde?
- Sjors: Nee, dat denk ik niet. Maar ik ben nog nooit op de maan of de andere planeten geweest. Dus het is wat ik denk.

Sjors (6) en haar moeder Josie (43, bedrijfsleider en filosoof) praten weleens verder dan hun neus lang is.

Essay

Solidariteit in duistere tijden

Geschreven door:
Tim Christiaens

Een verblijf bij de ISVW geeft je tijd om te reflecteren. Ik kijk naar buiten en zie de laatste sneeuwvlokken van januari. Buiten is het koud en je ziet mensen eenzaam wandelen achter de kleine ademwolkjes. Ze proberen niet uit te schuiven op de gladde wegen. Het heeft allemaal iets idyllisch, die solitaire zielen die in Leusden komen bezinnen. In het midden van al die gelukzalige afzondering luister ik echter naar het nieuws op de radio. Na een segment van de male loneliness epidemic en de gewelddadige migrantenjacht van ICE in de Verenigde Staten, hoor ik een stukje uit de speech van Mark Carney, premier van Canada, op het World Economic Forum in Davos. De politicus klinkt hard maar vastberaden: de tijden van de internationale samenwerking onder Amerikaanse hegemonie zijn voorgoed voorbij. Westerse landen hadden tot dan toe de illusie gekoesterd dat ze tezamen de wereld konden besturen in de naam van mensenrechten, internationale samenwerking en de liberale rechtsstaat. Met de val van de VS weten wij vandaag dat we er alleen voor staan. Canada, Europa en de andere democratische landen in de wereld kunnen niet meer rekenen op de Amerikaanse grootmacht.

De enige optie is, volgens Carney, "een variabele geometrie" van internationale samenwerking. In plaats van samen te werken in grote blokken of met heel de wereld tezamen, moet elk land maar voor zichzelf uitzoeken welke verdragen, handelstarieven of akkoorden dit land het best uitkomen. Ik had geen betere metafoer kunnen bedenken voor de samenleving in de duistere tijden van vandaag: een variabele geometrie waar losse, eenzame punten willekeurig connectie met elkaar zoeken, afhankelijk van wat

”
Solidariteit is voor softies. Er is enkel nog de variabele geometrie van atomaire individuen die elk hun eigenbelang nastreven.

hen het beste uitkomt. Samenwerking komt meestal iedereen ten goede: als iedereen bijdraagt en kan rekenen op de bijdragen van anderen, geraak je samen verder in het leven. De grote historische instellingen van de Nederlandse samenleving – de sociale zekerheid, het onderwijs of de gezondheidszorg – zijn gebouwd op maatschappelijke solidariteit. Maar die tijden zijn voorgoed voorbij. Solidariteit is voor softies. Er is enkel nog de variabele geometrie van atomaire individuen die elk hun eigenbelang nastreven. Of kunnen we misschien opnieuw nadenken wat solidariteit voor ons kan betekenen? Met deze vragen zit ik, tijdens mijn eenzame meditatie op de ISVW. Maar kan je zulke vragen wel in je eentje oplossen? Of vereist dat iets meer dan variabele geometrie?

Column Vanuit al-Andalus

Een zee van rijkdom

Vanuit al-Andalus wekt zeeën van tijd bij mij de volgende twee associaties op.

Zeeën van tijd in al-Andalus – een bloeiperiode

Zeeën van tijd' in Al-Andalus verwijst naar de lange, rijke periode van meer dan zeven eeuwen (ca. 711-1492) waarin het Iberisch Schiereiland (Spanje en Portugal) onder Moorse heerschappij stond, een tijdperk van bloeiende kunst, wetenschap en architectuur, vooral in Andalusië, met de Moren (Arabieren en Berbers) die een blijvende invloed achterlieten in cultuur, taal en steden zoals Granada, Cordoba en Sevilla, ondanks de uiteindelijke herovering door de Christelijke koninkrijken (de zogenaamde Reconquista).

Al-Andalus was een islamitische staat op het Iberisch Schiereiland, genoemd naar de Vandalen die er eerder woonden. Met een bloei in de Middeleeuwen als centrum van kennis en cultuur, beïnvloed door Arabische en Berberse veroveraars.

Het begon allemaal met de verovering van het schiereiland vanaf 710. En het eindigde met de val van Granada in 1492, de laatste Moorse vesting. Al woonden er nog moren in de Alpujarras tot zo'n 150 jaar later. We praten dus over een periode van meer dan 800 jaar in sommige delen.

Met centra van filosofie (Ibn Rushd - Averroes), geneeskunde (Abu al-Qasim Khalaf - Abulcasis), en literatuur. Met prachtige gebouwen zoals het Alhambra in Granada en de Mezquita in Cordoba (nu een kathedraal). Met de witte steden (pueblos blancos) zoals Ecija en het Alcázar van Córdoba als overblijfselen van deze periode. En de witte steden in de Alpujarras. Wit tegen de zon. Dat houdt optimaal tegen.

En met een diepe invloed op de Spaanse taal en cultuur die vandaag nog zichtbaar is. Koffie en suiker. En de Algarve – Al Gharb – ten westen van Al-Andalus.

Kortom, de 'zeeën van tijd' vertegenwoordigen de eeuwenlange, diepgaande en cultureel rijke invloed van de islamitische beschaving in Andalusië, een erfenis die nog steeds voelbaar is.

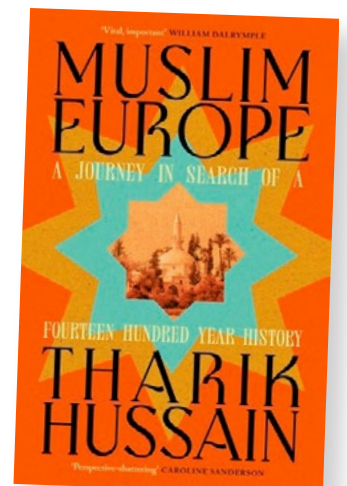
Zeeën van tijd na al-Andalus – met heel veel verdringing

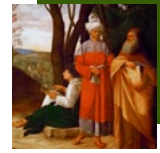
Mijn tweede associatie is wat kritischer. Die gaat over de verdringing van veel inzichten uit die eerste zee van tijd. Met het steeds euro-centrischer worden van het latere zogenaamde Westen.

Ik ben nu doende het proefschrift van Koert Debeuf te vertalen met als werktitel *De Renaissance begon in Bagdad* (te verschijnen eind 2026 bij Boom filosofie).

Hij geeft vanuit een historische analyse van bronnen helder aan hoe de verworvenheden van de islam ten grondslag liggen aan de latere Westerse wetenschappelijke ontwikkelingen en hoe die verworvenheden zijn 'weggeschreven' in boeken over de geschiedenis van de filosofie.

Waarover ook het recente boek van Tharik Hussain, *Muslim Europe – 1400 jaar geschiedenis*, dat ook op mijn vertaal verlanglijstje staat. Hij belicht vanuit 'de andere kant' de inclusie van de islam en moslims in 'ons latere Europa'. Die zijn er altijd al geweest. Een zee van rijkdom.

Geschreven door:
Rudi Holzhauser

De Renaissance begon in Bagdad

In 2023 vertaalde ik het boek van Ahmet Kuru over de Islam. Ondertitel Bloeiperiode en hedendaagse crisis. Dat was een politiek filosofische verhandeling vanuit de geschiedenis naar het heden. Over oorsprong en oorzaken.

Op dit moment ben ik bezig met de vertaling van het proefschrift van mijn Belgische collega-op-afstand Koert Debeuf. Dat verscheen eind 2024 bij uitgeverij Bloomsbury onder de titel *The Influence of Averroes on European Thought*.

Mijn werktitel is *De Renaissance begon in Bagdad*. Die titel gebruikte Debeuf zelf ook al bij herhaling voor lezingen en anderszins. Mijn Nederlandse vertaling wordt uitgegeven door Boom Filosofie, en verwachten we eind 2026.

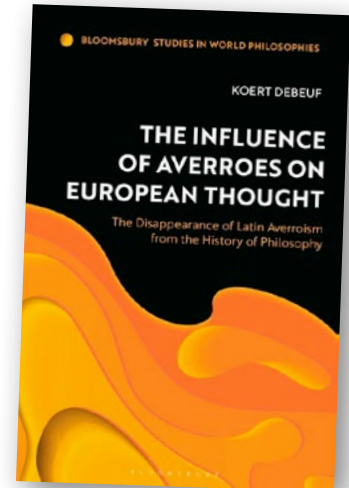
Het boek bespreekt op een wetenschappelijk onderbouwde manier de verdwijning van het Latijnse averroïsme uit de geschiedenis van de filosofie. Door de invloed van de Andalusische filosoof Averroes of Ibn Rushd (1126-1198) op de Europese filosofie van de 13e tot de 18e eeuw te onderzoeken, werpt Debeuf licht op een verwaarloosde kant van de geschiedenis van de filosofie: de invloed van het Arabische denken op de Europese filosofie.

In dit boek maakt Debeuf de ware omvang zichtbaar van de rol van Averroes en laat hij zien dat deze veel groter is dan waarover we lezen in populaire geschiedenissen van de filosofie. Zijn ideeën zijn eeuwenlang in Europa gevolgd, bestreden en bediscussieerd en hebben generaties denkers diepgaand beïnvloed.

Met de laatste herziening van het Filosofenpad van de ISVW is Ibn Rushd daar ook opgenomen. Samen met Kamel Essabane heb ik daar destijds ook een (kleine) bijdrage aan geleverd.

Door zich te richten op geschiedenissen van de filosofie die geschreven zijn van de 17e tot de 21e eeuw, geeft Debeuf een chronologisch overzicht dat laat zien dat de Arabische filosofie niet zomaar vergeten werd, maar doelbewust uit de geschiedenis van de filosofie werd geschreven.

Tot aan de vroege Verlichting waren de meeste Europese denkers ervan overtuigd dat de geschiedenis van de filosofie universalistisch was. Dat veranderde in de 18e eeuw met de opkomst en dominantie van het christelijke en Europese idee. Hoewel de strijd tegen de Arabische filosofie meer dan 700 jaar geleden begon, zien we hoe deze nog steeds actueel is. Met de vertaling wil ik een bijdrage leveren om onze bestaande ideeën over de geschiedenis van de filosofie en eurocentrische interpretaties van een van de belangrijkste figuren van de filosofie.

„**Hoewel de strijd tegen de Arabische filosofie meer dan 700 jaar geleden begon, zien we hoe deze nog steeds actueel is.**

Vriendensubsidies

Geschreven door:
Maarten van Doorn

Het bestuur van de Vereniging Vrienden van de ISVW verstrekt financiële ondersteuning aan initiatieven die filosofie toegankelijk maken voor een breed publiek. Tweemaal per jaar beslist het bestuur over de subsidieaanvragen, waarbij we ons laten adviseren door de Subsidieadviescommissie (SAC). In onze beoordeling leggen we, naast inhoudelijke kwaliteit, meer nadruk op wederkerigheid: hoe wordt de steun van de Vrienden zichtbaar gemaakt?

Naast de bijdrage aan het Impulsprogramma in samenwerking met de Maand van de Filosofie, heeft het bestuur in deze ronde diverse projecten gehonoreerd. Hieronder een overzicht van de toegekende initiatieven.

1. Wijsgerig Festival DRIFT – Editie 2026

De aanvraag Het Amsterdamse filosofiefestival Drift ontvangt steun voor hun aankomende editie 'Dansen op de Vulkaan'. De aanvraag richt zich specifiek op het mogelijk maken van het programmaonderdeel Drift x Sandberg, een samenwerking met het Sandberg Instituut.

De organisatie Stichting Drift is een platform dat filosofie verbindt met kunst en cultuur. Zij weet met haar multidisciplinaire festivals een jong en divers publiek aan te spreken dat minder snel in de collegebanken plaatsneemt.

De afweging Het bestuur ondersteunt dit initiatief vanwege het grote bereik onder jongeren en de innovatieve vorm waarin filosofie wordt gepresenteerd. Het festival fungeert als een laagdrempelige maar inhoudelijk sterke kennismaking met de filosofie. Dit festival wordt jaarlijks georganiseerd door studenten filosofie. Bij uitzondering (wij subsidiëren normaliter geen terugkerende evenementen) is een eenmalige subsidie toegekend.

Tegenprestatie De Vrienden van de ISVW worden zichtbaar als partner. Ons logo wordt getoond op de schermen voorafgaand aan het programmaonderdeel en we krijgen een vermelding op de partnerpagina van de festivalwebsite.

2. Debatreeks Felix & Sofie

De aanvraag Door omstandigheden is de stichting in woelig water gekomen. Wij hebben eenmalige subsidie toegekend die ertoe moet leiden dat Felix & Sofie weer boven water komt. Stichting An Sich heeft subsidie ontvangen voor de realisatie van hun seizoenprogramma 2026. De bijdrage is bestemd voor het organiseren van acht avonden in Perdu en De Rode Hoed, waaronder een speciaal jubileumprogramma.

De organisatie Felix & Sofie is al jaren een vaste waarde in het publieksfilosofische landschap en biedt een podium voor het levende debat en de ontmoeting tussen denkers en publiek.

De afweging Het bestuur investeert hiermee in de continuïteit van de filosofische infrastructuur en gedachtenwisseling.

Tegenprestatie Tijdens elke door ons gesteunde avond wordt een banner van de Vrienden geplaatst. Daarnaast worden wij gedurende het seizoen als partner vermeld in hun nieuwsbrieven en flyers.

3. Stichting Promotie en Publiciteit Kinderfilosofie (organisator Week van de Kinderfilosofie)

De aanvraag De SPPK heeft subsidie aangevraagd voor de realisatie van een volledig nieuwe website voor de Week van de Kinderfilosofie. De huidige website is technisch verouderd, wat de vindbaarheid van lesmaterialen en de zichtbaarheid van de boekenprijs (Ludoq) belemmert.

De organisatie De SPPK is de drijvende kracht achter

de jaarlijkse campagneweek en de prijs voor het beste filosofische kinderboek. De stichting draait op gedreven vrijwilligers die zich inzetten om filosoferen met kinderen net zo vanzelfsprekend te maken als leren lezen.

De afweging Het bestuur financiert deze 'digitale verbouwing' omdat de website de cruciale motor is achter het bereik van de stichting. Een modern platform verlaagt de drempel voor leerkrachten, ouders en bibliotheken om gratis lesmateriaal te downloaden en direct aan de slag te gaan. Hiermee investeren we in een duurzame infrastructuur voor filosofie-educatie.

Tegenprestatie Gezien de hoogte van de bijdrage is als harde voorwaarde gesteld dat er een permanente vermelding (logo en link) in de footer van de nieuwe website komt.

4. Audiotour Filosofenpad voor de jonge denker

De aanvraag Er is budget vrijgemaakt voor het ontwikkelen van een kindvriendelijke audioversie van het bekende Filosofenpad op het Landgoed van de ISVW. De huidige audiotour is te abstract voor kinderen, de nieuwe versie maakt de wandeling toegankelijk voor de doelgroep zes tot twaalf jaar.

De organisatie Dit is een ISVW-intern initiatief, dat direct bijdraagt aan de beleving van het landgoed. Deze tour zal tijdens de viering van het 110-jarige jubileum van ISVW gepresenteerd worden.

De afweging Het bestuur wil het landgoed aantrekkelijker maken voor gezinnen en een jongere doelgroep. Deze tour biedt een speelse kennismaking met filosofie in de natuur.

Tegenprestatie Aangezien het Filosofenpad eigendom is van de Vereniging Vrienden, is hier geen sprake van een tegenprestatie. Het project is een investering in ons eigen aanbod.

5. Bijdrage Vriendenfonds

Van het begrote subsidiebudget was na de toekenningen nog geld over. Dit restant is toegevoegd aan het Vriendenfonds.

*De tweede en laatste subsidieronde van dit jaar sluit op **31 oktober 2026**. Subsidieaanvragen voor de volgende ronde kunnen tot en met 31 maart worden ingediend via onze website.*

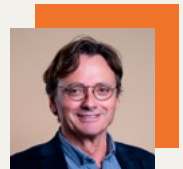
Het Vriendenfonds

Mede dankzij een succesvolle crowdfunding, die eind 2025 begon, zijn de Vrienden gestart met het Vriendenfonds. Door dit fonds is het mogelijk de cursussen van de ISVW toegankelijk te maken voor mensen met een kleine beurs. Daardoor is het mogelijk met een korting van zestig procent deel te nemen. De korting geldt ook voor de arrangementen met overnachting.

Op dit moment hebben we door de donaties en door een aanvulling vanuit de Vrienden bijna dertienduizend euro beschikbaar. Wij zijn onze leden zeer dankbaar!

Om hiervoor in aanmerking te komen verwacht het Vriendenbestuur een korte motivatie waarom een kandidaat de cursus zou willen volgen en de reden waarom hij of zij van het Vriendenfonds gebruik zou willen maken. Voor de verdere voorwaarden zie [onze website](#).

Het Vriendenfonds is bereikbaar op het volgende e-mailadres:
vriendenfonds@vrienden-isvw.nl

Geschreven door:
Eduard Heinerman

Een audiotour voor de jonge denker op het Filosofenpad

“Mensen, meestal volwassen, bedenken vaak allerlei regels over wat je wel of niet mag zeggen of doen. Dat je bijvoorbeeld stil op je stoel moet zitten en van de spullen van je klasgenootje af moet blijven. Soms bedenken mensen zoveel regeltjes dat ze vergeten wat echt belangrijk is.”

NIEUW!

De eerste stappen in de filosofie zet je bij de ISVW

Filosofie heeft helaas nog vaak het imago stoffig, saai, abstract of simpelweg té moeilijk te zijn. Misschien niet geheel onterecht als je ooit probeerde Kants *Kritik der reinen Vernunft* (1781) te doorgronden. Maar wie filosofie daartoe reduceert, vergeet iets wezenlijks.

Filosofie is niet louter een academische discipline, het is een manier van leven. In haar oorspronkelijke betekenis is filosofie – letterlijk – een verlangen naar wijsheid: het zoeken naar hoe je goed kunt leven, samen met anderen. Filosofen als Pierre Hadot (1922-2010) en recenter, Pablo Lamberti in zijn boek *Een oefening in leven. Filosofie als ambacht* (2024) benadrukken dat filosofie een levenshouding is: vol intellectuele oefeningen, aandachtsoefeningen én praktische oefeningen. Niet alleen denken over het leven, maar het leven zelf onderzoeken. En waar anders te beginnen met die oefeningen dan bij het prille begin? Bij het kind.

Beginnen bij het begin: het kind

De romantische denker Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) schreef al in zijn invloedrijke werk *Émile ou De l'éducation* (1762) dat kinderen geen kleine volwassenen zijn die gevuld moeten worden met kennis, maar wezens met een eigen manier van denken, voelen en vragenstellen. *Émile* geldt als een van de invloedrijkste pedagogische werken ooit en tegelijk als een van de paradoxaalste. Rousseau pleit er namelijk voor het kind zo min mogelijk op te voeden, en het juist de ruimte te geven om zichzelf te zijn.

Om zijn natuurlijke neiging tot goedheid te laten ontplooiën, wordt de jongen *Émile* vanaf zijn geboorte afgeschermd van de misvormende invloeden van

Als ik terugkijk op mijn eigen leven, waren mijn meest filosofische jaren zonder twijfel in mijn kindertijd.

het maatschappelijke leven. De regels van de samenleving werken volgens Rousseau als een dwangbuis; ze verstikken de open en nieuwsgierige houding waarmee kinderen de wereld tegemoet treden. Tegelijk was het zijn hoop dat juist die natuurlijke nieuwsgierigheid uiteindelijk zou leiden tot vrije en verantwoordelijke burgers.

Precies daar – in die oorspronkelijke verwondering die vanzelf ontstaat wanneer een kind zich vragen stelt zonder meteen een sluitend antwoord te eisen – ligt voor mij de oorsprong van de filosofie.

De kracht van filosoferen met kinderen

Filosoferen met kinderen is niet alleen leuk en verrijkend, maar ook urgent. In een wereld die steeds sneller oordeelt en steeds minder ruimte laat voor twijfel is het vermogen om al op jonge leeftijd vragen te stellen, verschillende perspectieven te onderzoeken en aandachtig te luisteren van onschatbare waarde. Initiatieven als de Week van de Kinderfilosofie, het Centrum Kinderfilosofie, de Maand van de Kinderfilosofie en de leergangen tot kinderfilosoof laten zien dat kinderfilosofie in Nederland springlevend is. Zelf maakte ik voor het eerst kennis met kinderfilosofie tijdens mijn master Filosofie van de Gedragswetenschappen (RU), in de cursus publieksfilosofie van Jeroen Linsen. Ik had er nog nooit van gehoord, maar het voelde onmiddellijk volkomen logisch. Waar begin je met filosofie, als niet bij die eerste, onbevongen vragen? Als ik terugkijk op mijn eigen leven, waren mijn meest filosofische jaren zonder twijfel in mijn kindertijd.

Een audiotour voor de jonge denker

Tijdens mijn stage bij het cursusinstituut van de ISVW begon er een idee te borrelen: een nieuwe audiotour op het Filosofenpad van de ISVW voor kinderen vanaf zes jaar. Een speelse en toegankelijke kennismaking met grote denkers die laat zien dat filosofie niet iets is om bang voor te zijn, maar iets om samen te ontdekken.

Met dit plan klopte ik aan bij de Vereniging Vrienden van de ISVW, die het project met een subsidie mogelijk maakten. Het vertrouwen dat ik als stagiair kreeg om dit project te dragen was ontroerend. Met veel dankbaarheid ging ik dan ook aan de slag.

Onderweg op mijn eigen 'filosofenpad' ontmoette ik precies de juiste mensen. Theatermaker, actrice en kinderfilosoof Annelies Appelfhof leende haar stem aan de audiotour: warm en ervaren. Samen met podcastmaker Bart Geeraedts namen we de audiofragmenten op in het

Geschreven door: Samira van de Meulengraaf

Foto's: Valerie Granberg

Op de foto's: de familie Lapre

conferentiehôtel van de ISVW, in kamer 401: de Jean-Jacques Rousseau-kamer, uiteraard.

De teksten kwamen tot stand met hulp van Peter Huijzer, Rozemarijn Roodbeen, Eva-Anne le Coultre en Leo van der Meij. Want filosofie begrijpelijk uitleggen aan kinderen is allesbehalve eenvoudig. Misschien is het zelfs de ultieme test: pas als je iets helder kunt uitleggen aan een kind, heb je het zelf ook echt begrepen. Dankzij onze webredacteur Els Bijsterbosch is de gloednieuwe audiotour nu te vinden op de [website van de ISVW](#).

De komende periode ben ik zelf druk in de weer met het promoten van de tour en het verspreiden van de vrolijke flyers ontworpen door Annabel Keijzer. Buro Hans, dank voor het drukwerk. En bedankt familie Lapre en Valerie Granberg voor de mooie sfeerbeelden!

Een feestelijke onthulling

Wil je erbij zijn wanneer deze audiotour officieel wordt onthuld? Kom dan op zaterdag 14 maart om 12:30 uur naar het Jubileumweekend van de ISVW over Wereldvrede. Neem vooral je (klein)kinderen mee, want filosofie begint bij verwondering, en die is van alle leeftijden!

Aanmelden voor het hele weekend kan [hier](#).

Wil je alleen bij de onthulling zijn? Stuur mij dan even een berichtje: samira.vandemeulengraaf@isvw.nl.

Denken in beweging: ren mee voor de ISVW-caravan!

Binnen de ISVW is in december 2025 een mooi initiatief ontstaan. Samen hardlopen met medewerkers om lichaam én geest in beweging te houden. En daarbij de onderlinge verbondenheid versterken. Al snel groeide hieruit een groter idee. Na-

melijk deze gezamenlijke inspanning verbinden aan een sponsorloop voor een leuk en duurzaam ISVW-project dat onze zichtbaarheid en mobiliteit vergroot.

Tegelijk leeft er al langer een wens vanuit de organisatie omtrent de ISVW-podcast om over een goed geïsoleerde opnameruimte te beschikken. Zo kwamen twee behoeften samen in één plan: de ISVW-caravan! Een bestaande caravan wordt omgebouwd tot een mobiele, geluidsdichte podcaststudio – herkenbaar, flexibel en volledig in ISVW-stijl. Denken in beweging, op het landgoed én daarbuiten op festivals, bij bedrijven op bezoek en op weg naar bekende filosofen voor leuke interviews en 'meet & greets'.

Gescheven door:
Samira van de Meulengraaf

De Vereniging Vrienden van de ISVW maakt dit project mogelijk door als sponsor op te treden en de crowdfundingactie voor deze sponsorloop via de website te faciliteren. De sponsorloop vindt plaats tijdens de Singelloop Utrecht (10 km) op 4 oktober 2026.

Vrienden zijn van harte uitgenodigd om mee te trainen, mee te lopen tijdens de wedstrijd of toe te juichen aan de zijlijn. Wil jij met ons meerennen? Stuur mij dan gerust een berichtje via: svandemeulengraaf@vrienden-isvw.nl.

Nieuwe website Week van de Kinderfilosofie

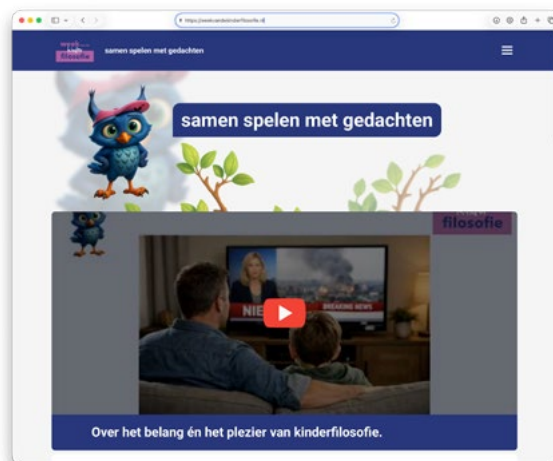
Dankzij de steun van de Vrienden van de ISVW kan de Week van de Kinderfilosofie bouwen aan een nieuwe website. Tijdens het schrijven van dit stukje zijn de technici aan het werk. Daarna moeten alle functies nog worden getest en vervolgens moet al het materiaal uit de oude site worden overgezet. Dat kost uiteraard zeeën van tijd en wie heeft die tegenwoordig nog? Het streven is om begin maart live te kunnen gaan met de nieuwe site, maar dat wordt nog even spannend...

Op de nieuwe website willen we direct de boodschap over het belang van filosoferen met kinderen met meer urgentie duidelijk maken. Qua vormgeving zal de website er een stuk moderner uit gaan zien. Met de vernieuwde navigatie is al het laagdrempelig materiaal dat beschikbaar is, makkelijker te vinden. Ook de vurig gewenste agendafunctie kan nu eindelijk gerealiseerd worden. Daarop kan iedereen die een openbaar event rondom filosoferen met kinderen organiseert zijn activiteit plaatsen. Een laatste reden om over te gaan naar een nieuwe website: als het goed is gaat het onderhoud en plaatsen van content ons veel minder tijd kosten! Ik ben nu vast

aan het nadenken over waar ik die vrijgekomen tijd aan ga besteden...

Neem een kijkje op [de website van de week van de kinderfilosofie](#). Zie je op de achtergrond onze mascotte Ludo – de uil met de vragenpet – en takken? Dan is het inderdaad de nieuwe website en hadden we genoeg tijd om alles te realiseren!

Geschreven door:
Christianne Verheugd

Lustrumfeest over Vriendschap

Geschreven door:
Els Bijsterbosch

*“Zonder vrienden zou niemand willen leven,
ook al bezat hij alle andere goede dingen”*

Aristoteles in Ethica Nicomachea

Feestweekend zaterdag 5 en zondag 6 september 2026

Onze Vriendenvereniging bestaat, net als de ISVW, 110 jaar in 2026. De Vrienden-lustrumcommissie bereidt daarom een geweldig feestweekend voor. Alle Vrienden zijn natuurlijk van harte welkom!

Met filosofische dialogen, lezingen, tweegesprekken, een driegangendiner met aansluitend een feest met bigband en tot slot een uitsmijter op de zondagochtend.

Op zaterdag 5 september starten we om 11.00 uur en zondagmiddag eindigen we met een lunch. Overnachten kan in het hotel van Landgoed ISVW.

Een voorlopige greep uit het programma: Abdelkader Benali, Maarten van Buuren, Dirk De Schutter, Erno Eskens, Rico Sneller, Jurriën Hamer, Bas Haring, Pim Haseleger, Bigband High Five, Joep Dohmen en Kristof van Rossem.

Wil je ook bij dit mooie feest zijn? Meld je dan aan via [onze website](#).

Vacatures in het Vriendenbestuur!

In 2026 loopt de tweede bestuurstermijn van Fred Ahsmann af. Sinds 2020 is hij voorzitter van de Vereniging van Vrienden. Het bestuur beraadt zich momenteel op zijn opvolging.

Wel staat vast dat er een vacature ontstaat voor de functie van secretaris. Daarnaast is er, gezien de groeiende activiteiten van de Vereniging, ruimte voor een algemeen bestuurslid.

Wil jij je inzetten voor de Vrienden van de ISVW en bijdragen aan de verdere ontwikkeling van onze vereniging? Dan nodigen wij jou van harte uit om contact op te nemen met secretaris Jaap Obbink (secretaris@vrienden-isvw.nl) of voorzitter Fred Ahsmann (voorzitter@vrienden-isvw.nl). Meer informatie over de vacatures is te vinden op [onze website](#).

Filosofie aan de Keukentafel

Is het vandaag of morgen?

Béla: Heb je dat ook wel eens mam, dat je iets heel leuk vindt, en dat je dan denkt: even terugspoelen.

Claudia: Net als bij een film.

Béla: Ja, maar dat kan niet in het echt.

Claudia: Nee, je kunt niet terug in de tijd. De tijd gaat altijd vooruit.

Béla: Maar morgen bestaat eigenlijk niet. Want morgen is het weer vandaag.

Claudia: Is het vandaag dan ook morgen?

Béla: Ja, want gisteren was het vandaag morgen. Alleen gisteren was het ook vandaag. Dus dan bestaat eigenlijk alleen vandaag.

Claudia: Bestaat er dan alleen nu?

Béla: Ja, want over één minuut is het ook weer nu.

Claudia: Is het nu dan vandaag of morgen?

Béla: Het is allemaal het nu.

Claudia: Het is altijd nu. Wat een goeie. Dan leef je dus altijd in het nu?

Béla: Nee, want als je fantaseert dat het vandaag gisteren is, dan denk je terug en dan leef je dus eigenlijk gisteren. En dan kun je dus alles opnieuw doen wat je fout hebt gedaan.

Claudia: Wacht even, dit gaat mij een beetje te snel. In het echt kun je dus niet terug, maar wel in je fantasie?

Béla: In je herinnering.

Claudia: Alles wat je zegt, is eigenlijk meteen al niet meer nu.

Béla: Ik weet niet of het nu bestaat. Misschien bestaat alleen het nu en niks anders. Of misschien bestaat alles behalve het nu (zucht). Oh, ik raak er zelf van in de war. Als ik nu 'nu' zeg, dan is het alweer verleden tijd.

Claudia: Dan zou ik dus: 'nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu, nu' moeten zeggen.

Béla: Snap je?

Claudia: Niet helemaal. Ik vind het heel ingewikkeld.

Béla: Ik ook. Ik snap niks van wat ik zeg.

[...]

Béla: Mam, ben je dit gesprek aan het opnemen?

Claudia: Jazeker.

Béla: Hallo toekomstige Béla, ik ga je nog een keer terugluisteren!

Béla (9 jaar) en zijn moeder Claudia (46 jaar, filosoof en communicatiespecialist) voeren een klein gesprek over grote onderwerpen.

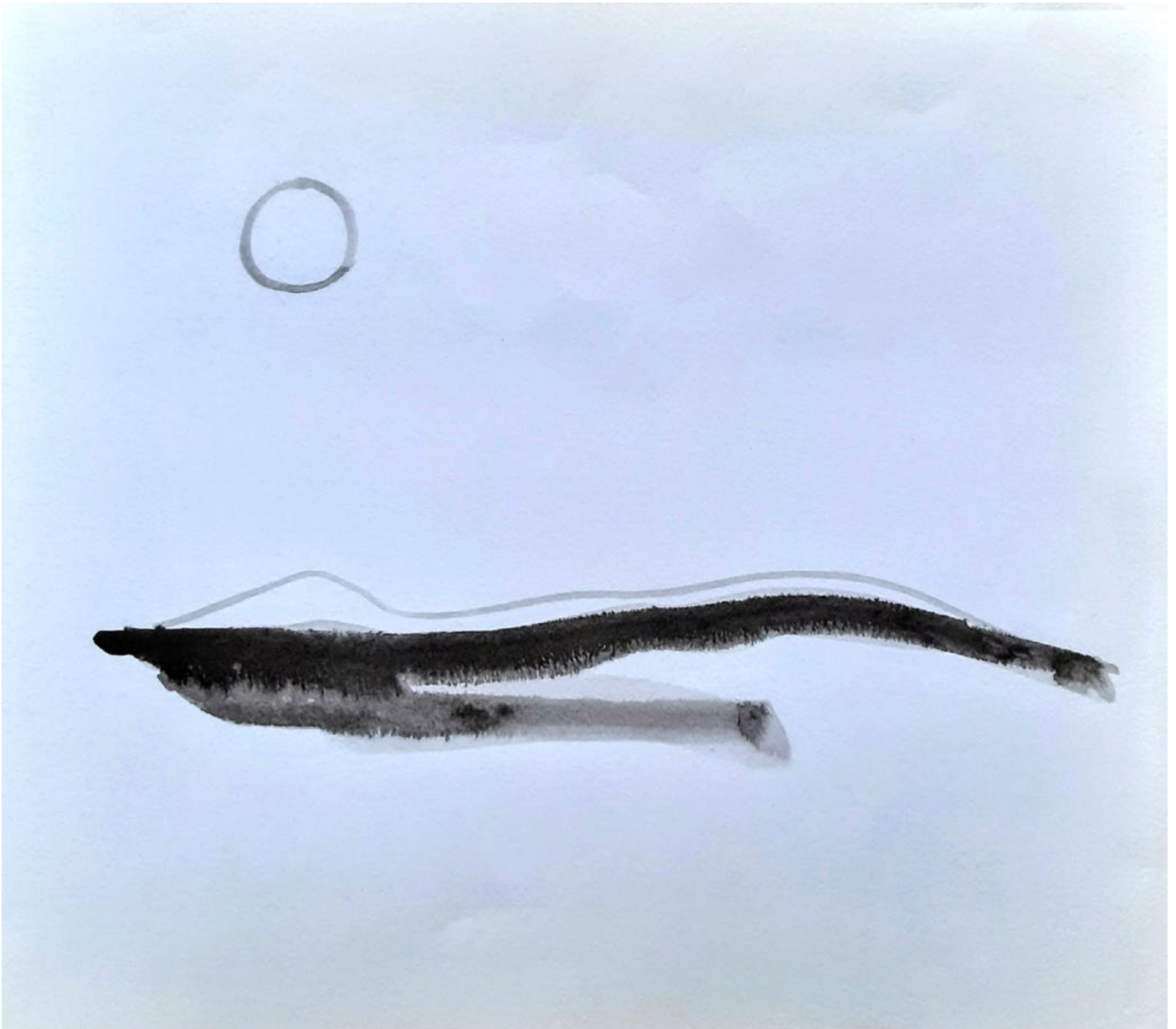

Gedichten & Gedachten
Aan zee

Geschreven door:
André Frank van Breda

*Er was wind als aan zee.
Het verkoelde.
Wolkenflarden, mat licht, geluiden,
dichtbij, verwaaid.
Doorregen met zonnebrand
aaneen en losgeblazen.*

Colofon

Bestuur Vrienden ISVW

Fred Ahsmann	Voorzitter	fahsmann@vrienden-isvw.nl
Jaap Obbink	Secretaris	jobbink@vrienden-isvw.nl
Hans van der Meer	Penningmeester	penningmeester@vrienden-isvw.nl
Eduard Heinerma	Bestuurslid	eheinerma@vrienden-isvw.nl
Maarten van Doorn	Bestuurslid	mvandoorn@vrienden-isvw.nl
Eric de Graaf	Bestuurslid	edegraaf@vrienden-isvw.nl

Redactie Vriendenmagazine

redactie@vrienden-isvw.nl

André Frank van Breda

Ik volgde mijn opleiding aan de Gerrit Rietveld Academie in Amsterdam. Als beeldend kunstenaar leg ik graag ingevingen vast in woord en beeld.

Christianne Verheugd

Ik ben extern vertrouwenspersoon bij diverse organisaties. Daarnaast organiseer ik de Week van de Kinderfilosofie. Mijn levensmotto: 'daar waar het antwoord niet vaststaat bevindt zich de speeltuin van het leven'. Dat geeft ruimte aan mezelf én aan de ander.

Egbert Roosma

Ik heb beroepsmatig gewerkt als civiel ingenieur. Vervolgens heb ik vele jaren, met veel belangstelling voor het humanisme, gewerkt als praktiserend filosoof.

Hidde de Blouw

Weetgierig en gedreven om de werkelijkheid te begrijpen. Ik combineer filosofische en spirituele speurtochten met onderwijs en training in ethiek, communicatie en organisatie, leidinggevende en adviesfuncties, filosofische opleidingen en onderzoek in kennistechnologie. Getrouwd, twee kinderen en vier kleinkinderen.

Josie en Sjors

Josie en Sjors wonen in Oegstgeest. Josie is bedrijfsleider met een filosofische achtergrond, houdt van eenvoud, tweedehands kopen en buiten wandelen. Sjors (6) zit in groep 3 en is gek op tekenen, spelen en kletsen.

Luc Meuwese

Psychologiestudie, woont sinds bijna vijftig jaar in Den Haag. Veertig jaar gemeentelijk gewerkt, nu gepensioneerd. Actief bij FNV Senioren, Humanistisch Verbond en de commissie Filosofische Cafés van de Vrienden. Getrouwd, drie zonen, twee kleinzonen. Interesse: ecohumanisme, Nieuwe Verlichting, democratie en Spinoza.

Anja Hoogenboom

In 2017 bezocht ik mijn eerste filosofische lezing over Lacan. Taaie stof, maar was direct door filosofie gegrepen! In 1966 schreef ik mijn eerste woord 'oom' op, ook al zo'n magisch moment, ik ben nooit meer gestopt met schrijven.

Claudia Pino

Tweelingen, katholiek nest, praktisch filosoof, communicatie-expert, muzikant, moeder van vier, geworteld en verbonden, paardenmeisje, vragensteller, groen, oprichter Filosofisch Café Nijmegen, 2e helft, socratisch gespreksleider, terug naar de basis, altijd in wording.

Els Bijsterbosch

Webredacteur bij de ISVW en ondersteunend medewerker bij de Vrienden. Ik behaalde mijn master in de filosofie aan de KU Leuven en specialiseerde me in het latere werk van Ludwig Wittgenstein. Mijn interesse gaat voornamelijk uit naar het open filosofische gesprek.

Jelle de Visser

Als zelfstandig grafisch vormgever ben ik sinds 2021 betrokken bij het Vriendenmagazine en de inmiddels bekende huisstijl van de Vereniging Vrienden van de ISVW. Woon en werk in het Schagen, met mijn vrouw en wat spinnende en blaffende viervoeters.

Kobi Wapenaar

Schilderdocent en beeldend kunstenaar. Wat mij boeit in zowel de kunst als de filosofie, is hoe mensen in uiteenlopende tijden en plaatsen hun leven vorm en betekenis geven. Heel inspirerend voor mijn eigen leven!

Peter Jansen

Geboren in 1954 in Tilburg. In 1987 vanwege de liefde naar Amersfoort gekomen. Altijd bezig met boeken en fervent lezer. Sinds 2008 zelfstandig boekhandelaar. Naam van mijn toko: *De Vertraagde Tijd*. Ja, dat is Peter....

Rity van der Avoort

Momenteel ben ik geboeid door Camus en de Stoïcijnen. Dwarsdenker en ondernemer. Filosofische motorrijder op een Ducati Monster S2R1000. Hobby kok en moestuinder. Verbinder en amateurschrijver. Moeder van twee. Oma van vier.

Rudi Holzauer

'Verbeelding brengt je overal' is mijn motto. Kennis omvat zoveel meer dan rationele kennis. Vanuit al-Andalus bespreek ik Inbrengh, Verdringing en Taal waar het onze wetenschappelijke en taalkundige verworvenheden betreft. Nederlands Erfgoed bestaat niet; het is een Gedeeld Erfgoed.

Stefan Steenkamp

Ik volg sinds 2000 cursussen bij de ISVW en was in die periode ook bestuurslid van de Vrienden. Na mijn pensionering in 2018 studeerde ik filosofie.

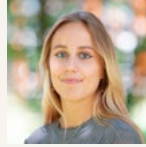
Wendy Traa

Historica en journalist van opleiding. Na enkele jaren journalistiek gekozen voor het onderwijs: leerkracht basisonderwijs, kinderyoga- en mindfulnessdocent en kinderboekenschrijver. Ik ontwikkelde voor de gemeente Nijkerk de 'Vlinder & Slak-methode' rond opvoeden met rust, begrip en verbinding.

Rosemarijn Krol

Ik werk bij Ateliers De Wijde Doelen in Utrecht, waar kunstenaars in Outsider Art zich ontwikkelen. Ik ontwikkel mij in keramiek, grafiek en fotografie. In ieder Vriendenmagazine vul ik een pagina met mijn interpretatie en verbeelding van het thema van het nummer.

Samira Boy van de Meulengraaf

Als verhaaltjes verteller in de nacht ben ik de trotse eindredacteur van het Vriendenmagazine, werk ik vol passie bij de ISVW, kwispel ik als ik dieren zie en wens ik mensen te inspireren met prikkelende vragen over de zin van het leven.

Tijn Adams

Met een BSc in de Biotechnologie op zak, studeer ik momenteel voor mijn masters in de Filosofie en de Toegepaste Ethiek in Nijmegen en Utrecht. Uit het witte stadje Thorn ben ik verhuisd naar het verre Amersfoort. Verder liefhebber van muziek, rode wijn en geschiedenis.

Heb je tips of opmerken voor de redactie van het Vriendenmagazine? Stuur ons dan gerust een berichtje via redactie@vrienden-isvw.nl.

Heb je interesse om lid te worden van de redactie of zou je jouw verhaal in dit magazine willen zien staan? Neem dan contact op met onze eindredacteur svandemeulengraaf@vrienden-isvw.nl.

Het volgende Vriendenmagazine met het thema 'gemeenschap' staat 9 juni 2026 online!

Doelstellingen van het Vriendenmagazine

1. Verhalen bewaren en doorgeven

Het Vriendenmagazine houdt verhalen, ideeën en ervaringen van de ISVW levend en draagt deze over aan toekomstige generaties. Zo blijft het gedachtegoed en de geschiedenis van de vereniging betekenisvol.

2. Filosofie toegankelijk en prikkelend maken

Het magazine presenteert publieksfilosofie op een speelse, eigentijdse en toegankelijke manier. Denk aan columns, beschouwingen, foto's en gedichten die uitnodigen tot reflectie en maatschappelijke betrokkenheid.

3. Verbinding en vernieuwing stimuleren

Het Vriendenmagazine verbindt de al bestaande vriendenkring met een breder publiek, waaronder jongeren en jongvolwassenen, en draagt bij aan een herkenbare, dynamische en toekomstbestendige gemeenschap rondom de ISVW.

Een Vriend voorstellen

Truus Weesjes

61 jaar, Amsterdam

Mijn carrièrepad is een kleurrijke geweest, vol onverwachte wendingen en diepe verbindingen. Na mijn tijd aan de kunstacademie en met een eigen atelier belandde ik, via een omweg als kok in een klooster, in het onderwijs. Op dit moment werk ik als intern begeleider en kunstdocent op een vrije basisschool in Amsterdam-West. Deze rol combineert mijn liefde voor kunst, creativiteit en het begeleiden van kinderen in hun ontwikkeling.

Mijn passies liggen in kunst, creativiteit en meditatie. Na jaren van zenbeoefening ben ik nu een enthousiaste Vipassanameditator. Deze praktijken geven me rust en helderheid, en helpen me om met een open blik naar de wereld te kijken. Wat me vooral trekt in de filosofie en de kunsten is de nieuwsgierigheid naar andersdenkenden. Het uitwisselen van ideeën met mensen die anders denken dan ikzelf, opent steeds weer nieuwe perspectieven en verdiept mijn begrip van de wereld.

Mijn favoriete denkers? Als onderwijzers voel ik me verbonden met Jean-Jacques Rousseau, maar ook Hannah Arendt en verschillende zenmeesters hebben me geïnspireerd. Verder lees ik graag wat er op mijn pad komt, zonder vastomlijnde favorieten.

Bij de ISVW ben ik in aanraking gekomen door Samira, mijn voormalige mentorleerling op de middelbare school in Eindhoven. Via LinkedIn volg ik haar pad en ontving ik haar scriptie *Zelfliefde en de Ander*. De open dag van de ISVW was de aanleiding om kennis te maken met de school en Samira weer te ontmoeten. Beide ontmoetingen waren warm en inspirerend.

Mijn wens voor de vereniging en voor mezelf? Een mooie vervolging van het pad dat nu bewandeld wordt. Ik hoop dat de ISVW nog vele stappen gaat zetten, vol nieuwe inzichten en verbindingen. Graag wandel ik af en toe mee.